VERZAMELDE
STUKKEN

VAN

S. E. W. Roorda van Eysinga.

Is niet het bezit van rijkdom onzedelijk en schadelijk?

Nederlandsch Farizeïsme.

DERDE AFLEVERING.

'S-GRAVENHAGE,
B. LIEBERS & Co.,
1889.

VERZAMELDE STUKKEN

VAN

S. E. W. ROORDA VAN EYSINGA.

Is niet het bezit van rijkdom onzedelijk en schadelijk?

Nederlandsch Farizeïsme.

DERDE AFLEVERING.

's-GRAVENHAGE.
UITGAVE VAN B. LIEBERS & Co.

1889.

Is niet het bezit van rijkdom onzedelijk en schadelijk?

»Hij is een vraat en een wijnzuiper". Zoo lieten de joden zich uit over Jezus, die geen plek had om zijn hoofd neer te leggen. Nu wordt Jezus geëerd door zijn volgelingen als de Heiland der wereld en door de ongeloovigen als iemand die voor zijn overtuiging durfde lijden en sterven.

»Spuwt op dat graf!" zoo sprak een »bode der liefde," toen hij het stoffelijk overschot aan de aarde toevertrouwde van Spinoza, die daaglijks leefde van een paar stuivers, om zijne onafhankelijkheid te bewaren. Thans wordt Spinoza door de meeste denkers gehuldigd als de grootste man die ooit onzen aardbol betrad.

De socialisten, anarchisten en nihilisten kunnen dus zich ten minste troosten met een eerherstelling door het nageslacht, als hun werk door den heer Quack c.s. »*helsch*" wordt genoemd. Kropotkin, wien hij deze liefelijkheid bereidde, offerde vermogen, rang, aanzien op om te strijden voor de onterfden van het lot, die hij had leeren achten en liefhebben in de hutten, gelijk hij de rijken en machtigen had leeren verfoeien in de paleizen. En wat deed de heer Quack? Hij wierp de schoone betrekking van opvoeder der »hope des vaderlands" weg om winst te trekken uit een instelling, waarvan zelfs de minister Heemskerk verklaarde, dat »de heeren de kaas wel wat in groote hompen snijden". Is

dat soms het gedrag van een hemeling? Ja, van een Chinees.

Ik heb lang geaarzeld alvorens te schrijven in een blad, dat de armen aanmoedigt de goederen der rijken te nemen. Wie het plegen van geweld bepleit, behoort zich zelven niet te sparen. En de mannen van geweld moeten hun leger niet aanwerven onder hen die, gelijk ik, zestig jaren oud zijn en daarvan bijna twintig hebben doorgebracht onder de keerkringen, waar het leven tweemalen zoo snel slijt als in den gematigden aardgordel en die bovendien zorgen moeten voor een talrijk huisgezin, waaronder zeer jonge kinderen. Wie niet meer gelooft aan de macht van pen en tong, moet afzien van schrijven en spreken.

Maar vele socialisten zijn te absoluut in hunne redeneeringen, een gebrekkig overblijfsel uit den tijd toen de onwetenschappelijke god- en rechtsgeleerdheid den boventoon voerden. Zij beweren, dat *al* de groote hervormingen *slechts* tot stand kwamen door een omwenteling. Voltaire noemde het woordje *bijna* het beste woord uit de taal. Ofschoon ook ik geloof dat eerlang in België of Duitschland of de Vereenigde Staten of Duitschland of de Vereenigde Staten of Italië de armen een burgeroorlog zullen beginnen tegen de rijken, neem ik toch de mooglijkheid aan, dat Nederland van bloedstorting gespaard blijft, gelijk in 1848.

Toen heeft angst voor herhaling van tooneelen gelijk die te Parijs onze machthebbenden bewogen tot eenige inwilligingen.

Als den vijftienden Augustus de werklieden der Belgische kolenmijnen de bevolking van Brussel den schrik om het hart doen slaan, zullen ook onze kiezers en wetgevers benauwd worden en aan ons volk meer rechten toekennen. Gelijk de koekoek en Bismarck doen zij gaarne hun voordeel met anderer broeisel.

Ik wensch dus onze gegoeden te waarschuwen, maar tevens de mingegoeden.

Mijne overtuiging heeft zich ontwikkeld. Eindelijk kwam het oogenblik, waarin ik het als mijn plicht beschouwde te spreken. Het vonnis van den heer Domela Nieuwenhuis wegens zijn »gematigde taal" gaf den door-

slag. »Als gij een denkbeeld hebt", zeide Paul Louis Courrier, »maak het openbaar, want het behoort niet u, maar de geheele wereld".

Vóór een paar jaren werd ik door redeneeringen van bezadigde schrijvers, gelijk Spencer, De Laveleye, Flürscheim, enz. tot het inzicht gebracht, dat *de groote grondeigendom* een onrecht en een ongeluk is. Later dacht ik na over veroordeelingen van *het kapitaal* door even gematigde denkers. Ik zal niet lang stilstaan bij uitspraken van den zwevenden Renan, gelijk deze: »Ieder behoudsman heeft tot voorvader een bandiet" of: »Toen Herkules de ossen van Cacus gestolen had, werd hij de meest verwoede verdediger van den eigendom". Men zoude mij misschien antwoorden, dat Renan deze woorden slechts in den mond legt van een ander, maar ze niet beaamt".

Ziehier echter iemand die in zijn eigen naam spreekt: Taine. Hij is alles behalve een Omwentelingsman. Integendeel. In zijn werk over den oorsprong van het hedendaagsche Frankrijk, spreekt hij als een politie-commissaris of procureur-generaal over de Fransche revolutie. Welnu, in zijn boek over de Engelsche letterkunde schetst hij (Deel II, bl. 182) het leven van Shakspeare en zegt: »*Een mensch brengt het slechts tot welvaart door den arbeid dien hij zelf verricht; zoo hij geraakt tot rijkdom is het door den arbeid dien hij doet verrichten aan anderen*".

Eindelijk vond ik een gelijkluidend oordeel in Guyau's uitstekende *Esquisse d'une morale sans obligation ni sanction.* Men leest op bl. 22—23: »Werken is voortbrengen, en voortbrengen is nuttig te zijn èn voor zich zelf èn voor anderen. De arbeid kan slechts gevaarlijk worden door zijn opeenhooping in den vorm van kapitaal; dan kan hij een door en door zelfzuchtig karakter aannemen en, krachtens een inwendige tegenstrijdigheid, op zijn eigene afschaffing uitloopen door de luiheid die hij zich veroorlooft.

»Maar in zijn levendigen vorm is de arbeid altijd goed. Het staat aan de maatschappelijke wetten, de slechte uitkomsten der opeenhooping van arbeid te beletten — overmaat van luiheid voor zich zelven en overmaat van

macht over anderen —, gelijk men zorgt voor het isoleeren van te krachtige galvanische batterijen."

Men moet dus ook in het belang der rijken zelven aandringen op de afschaffing van de ergerlijke verdeeling der rijkdommen. Maar men moet niet vervallen in het gebrek der socialisten, die het meeste heil verwachten van den Staat. De Staat is niet anders dan: de gezamenlijke belastingschuldigen. Hij heeft voor niets anders te zorgen dan rechtspleging en landsverdediging. Tot die taak moet hij *langzamerhand* worden beperkt. Al het andere werk doet hij slechter dan de staatsburgers vereenigd.

De oorzaak van het kwaad ligt voor een groot deel juist in het slechte onderwijs dat gegeven wordt door den Staat, dus in Nederland (en ook elders) door de gemachtigden der gegoeden.

Denken wij ons een vijftienjarigen knaap. Zijn vader is een kiezer, in zake geloof een »moderne". De jongen gaat elken Zondag naar de kerk. Papa heeft hem verteld, dat de bijbel wel is waar geen handboek voor aard- en natuurkunde is, maar wel voor zedeleer. Wat er bij voorbeeld gezegd wordt over de schepping in zes dagen, over Jonas in den walvisch, over Jezus' opstanding uit de dooden en hemelvaart, is bakerpraat, maar de zedeleer van het Nieuwe Testament is onberispelijk. De jongeling knoopt dat in het oor. De dominee preekt over de gelijkenis van den rijken man en Lazarus. Hij kruidt zijn preek met allerlei teksten: goud en zilver zijn als slijk; zorg niet voor den dag van morgen; als gij twee mantels hebt, geef er dan één aan hem die er geen heeft; heb uwen naaste lief als u zelven; eerder zal een kemel gaan door het oog eener naald dan een rijke in het koninkrijk der hemelen", enz. enz. De knaap denkt na over de preek. Dominee zelf heeft zich door zijn mooi praten in een rijke familie gewerkt, waarvan de oudste dochter, gelijk de meeste vrouwen, verliefd was met haar ooren. Papa krijgt nooit de krant thuis, of zijn eerste blik is op de beurstijdingen. Hij ziet of de Amerikaansche spoorwegen: Missouri-Kansas, Paul Pacific, de Russen, de Turken, de Grieken, enz. in de hoogte gegaan zijn. Den volgenden

morgen gaat onze jongen naar de hoogere burgerschool. De leeraar in oude geschiedenis vertelt hem, dat de Gracchussen edele broeders waren, die voor de rechten van het volk streden; dat de meeste Staten door weelde, dus door rijkdom, zijn te gronde gericht geworden enz. en beroept zich op Sallustius, Plutarchus, enz. Dus moet ieder die zijn vaderland niet naar den afgrond wil gesleept zien, vijandig gezind zijn jegens den rijkdom. De zoon komt thuis en vindt vader woedend. De krant heeft namelijk een toespraak van Van der Stad over »de bloedbelasting" medegedeeld en er eenige diep gevoelde woorden van verontwaardiging bijgevoegd.

»Men moest op dien vent schieten met schroot!" roept de vader uit.

— Maar, pa, dat heeft Tiberius Gracchus ook gezegd en daarvoor wordt hij juist zoo geprezen door Plutarchus. Dat staat in mijn Kollewijn.

— Nou, dan moeten ze ook schieten op jou Kollewijn. Geef me dat boek eens hier.

De vader leest: »De wilde dieren in Italië hebben hunne holen en legers; maar de mannen die voor Italië strijden en sterven hebben hun vaderland niets te danken dan licht en lucht. Het is hoon en leugen, wanneer de veldoversten in den slag de soldaten aanmoedigen om voor den zetel hunner goden en de graven hunner vaderen te strijden, want van de groote menigte der burgers bezit er bijna geen een vaderlijk altaar of een grafheuvel zijner voorouders: *zij strijden voor den rijkdom en de verkwistingen van anderen*, en terwijl dezen de heeren der aarde genoemd worden, hebben zij geen aardkluit dien zij hun eigendom kunnen noemen."

Papa smijt boos het boek op den grond en zegt dat hij den directeur der burgerschool zal verzoeken die bladzijde uit het boek te lichten, want dat is geen neutraal onderwijs! Dat is opstoken van de armen die hun lot verdiend hebben tegen de rijken. Dat is socialisme.

— Ja, maar pâlief! Jezus was ook een socialist.

— Jezus? Hij zei: »Geef den Keizer wat des Keizers is". Ik ben wel voor liberale hervormingen, zooals b.v. Fransen van de Putte ze verlangt, maar ieder moet

in zijn stand blijven en tevreden zijn met zijn lot."

De zoon raakt meer en meer verward in zijn begrippen. Den volgenden dag krijgt hij op school les in de fyzische aardrijkskunde. De leeraar vertelt hem, dat de krachtigste menschen geboren worden in den gematigden aardgordel. Ja, Von Hellwald heeft zelfs in zijn *Culturgeschichte* twee grenzen op de kaart getrokken, waartusschen de beschaving slechts tieren kan.

En de »beroemde" geschiedschrijver Joh. Muller heeft beweerd dat nog nooit een groot man geboren werd tusschen de weelderige keerkringen. De leeraar voegt er een uitweiding bij. In de bekroonde verzameling opstellen in volkstrant van Virchow en v. Holtzendorff heeft zekere Oppenheim er bij gevoegd, dat het in de maatschappij gaat als in de natuur.

De groote weldoeners van het menschdom: Watt, Stephenson, Morse, Pasteur enz. werden niet geboren in paleizen of bedelaarskrotten, maar in de nederige woningen van werklieden of boeren.

Daarna spreekt de leeraar in de Fransche letterkunde over Voltaire, die schreef: »Alleen de arbeid is mijn god; ieder luiaard (dus ieder rentenier) is een schelm".

Nu volgt een les in de staathuishoudkunde. De leeraar prijst Adam Smith, die »den arbeid in zijne eer hersteld" heeft en vaart uit tegen loterijen. De leerling vraagt zich af, waarom dan de regeering er een Staatsloterij op na hield, zelfs toen het batig slot uit de Oost meer dan veertig millioen gulden bedroeg en de schatkist die vermeende winst van een paar tonnen gouds wel kon missen. Hij vraagt zich ook af, of het speculeeren van zijn vader in Amerikaansche spoorwegen, Turksche staatspapieren enz. geen loterijspel is?

De leeraar houdt een philippica tegen Proudhon, die durfde beweren: »De eigendom is een diefstal!" maar prijst hemelhoog Bastiat, die deze onchristelijke leer verkondigde in zijn *Harmonies économiques:*

»Ieder mensch verlangt naar geluk. *Het geluk bestaat in rijkdom.* Dus verlangt ieder mensch naar rijkdom".

Zoo spreekt een leeraar die, volgens de wet, verplicht is de kinderen op te voeden in »christelijke deugden".

De knaap geraakt geheel in de war.

Lezer! Is zulk onderwijs niet onzedelijk? Niet dom? En zal dat beter kunnen worden, zoo lang alleen de vertegenwoordigers der rijken de wetten op het onderwijs maken?

De knaap wordt ouder. Hij leest, ziet om zich en vergelijkt. Kees van der Bilt sterft en laat duizend millioen gulden na. Daarvan vermaakt hij bijna niets voor wetenschap, kunst en liefdadigheid.

Die ongehoorde som gelds heeft hij niet verdiend door genie of vlijt. Dat is onmooglijk. Hij heeft volksvertegenwoordigers omgekocht, die hem daarna concessies verleenden voor spoorwegaanleg, mijnontginning, enz.

Die Van der Bilt had in de laatste jaren van zijn leven eens een gecostumeerd bal gegeven tot inwijding van een nieuw huis dat hij gebouwd had. Zijne dochter, die den rijkdom moest voorstellen, was daar zeer *parvenu*-achtig verschenen met tal van bankbriefjes ad duizend dollars, geplakt op haar japon! In denzelfden nacht was in de stad zijner inwoning eene moeder met hare vier wichten gestorven van honger!

Zoo de beschaafde wereld bestuurd werd door billijkheid, zou ieder der zes kinderen van den rijken Kees bij voorbeeld twee tonnen gouds hebben ontvangen en de schatkist van den staat bijna 999.000.000 gulden. Daarmede had zij veel belastingen, accijnzen, inkomende rechten, enz. kunnen verminderen, of scholen bouwen en onderwijzers betalen.

»Maar", roept een kapitalist uit, »met zulk een radikale wet zou niemand meer werken voor zijn kroost".

— Vriendlief! Er zou niets verloren maar veel gewonnen zijn, zoo de jonge Van der Bilt's ophielden met te *werken* op de wijze van den ouden heer, want zulk werken is stelen. Eigenlijk zijn die twee tonnen gouds nog te veel. Maar Rome en Karthago zijn niet op éénen dag gebouwd. In de staatkunde, gelijk in de opvoeding, zegt Spencer, moet men tevreden zijn met matige uitkomsten. Geen sprongen en schokken! Later kan men de wet op de erfenissen verbeteren en aan de erfgenamen nog minder toekennen dan een maximum

van twee tonnen gouds. 't Is om der rijken bestwil, geloof me.

Onze jongeling leest de levensbeschrijvingen door Smiles en anderen van werklieden, die zich door hunne geestkracht hebben verheven tot een aanzienlijke maatschappelijke stelling. Hij vraagt aan zijn boekverkooper om levensbeschrijvingen van verdienstelijke, belangelooze rijkaards, maar krijgt tot antwoord, dat er zulke boeken niet bestaan. Hé, dat is toch vreemd. Immers, zulke boeken zouden ruim betaald worden door alle rijkaards en de beurzen der uitgevers vullen. Zulke boeken moeten toch broodschrijvers als een Jan ten Brink verlokken. Zoo zij niet bestaan, bewijst dit wel dat er onder de millioenen rijkaards, die sinds den eersten mensch geleefd hebben, bitter weinig verdienstelijken te vinden waren. Het blijkt dus waar te zijn: 't zijn sterke beenen die de weelde kunnen dragen. Wel verneemt onze jongeling, dat er een Peabody is geweest, maar deze uitzondering bevestigt den regel.

Het is waar, in andere landen heeft men dikwijls rijken ontmoet, die althans een klein gedelte van hun vermogen offerden voor een hoogeschool, een museum, een bibliotheek, een hospitaal, enz., maar in Nederland is dat onbekend.

Daar vindt men slechts rijken, die in hun stervensuur, als zij bang zijn voor de hel, eenige duizenden vermaken aan een diakonie. Maar voor wetenschap en kunst geven zij geen cent, zelfs niet bij hun dood, allerminst gedurende hun leven. Herinner u Dullert.

En »de winnende hand is mild". Nu, dat spreekwoord zal wel verzonnen zijn door een winner.

Misschien echter geeft het roemrijke huis van Oranje een voorbeeld van mildheid. Laat ons zien. Prins Hendrik ontving concessie voor de ontginning van tinmijnen op Billiton. Hij liet tientallen van millioenen guldens na. Uit de geschriften van den oud-minister E. de Waal *(onze Indische Financiën)* en den Bataviaschen leeraar P. H. van der Kemp *(Billiton-Opstellen)* is het gebleken dat de belangen der inlandsche bevolking ergerlijk benadeeld zijn geworden door de concessionarissen en zelfs door de Indische regeering, die gezworen had den

inboorling bovenal te zullen beschermen, wat te schandelijker is omdat de inlander buitengewoon weinig behoeften heeft en van vijf en twintig centen daags kan leven. Wat heeft Prins Hendrik van al die millioenen aan Indië gegeven? Niets. Hebben zijne erfgenamen zijne schuld aan Indië gedelgd? Laat hen antwoorden.

Zoo heer, zoo knecht! Ieder gouverneur-generaal van Indië ontvangt jaarlijks honderd zestig duizend gulden, vrije woning of juister woningen (hij heeft er drie) en vrije meubels. Dat wordt hem gegeven, niet om een spaarpot te maken, (want na slechts vijf jaren kruipen voor de kiezers ontvangt hij een pensioen van zes duizend gulden 's jaars), maar om zijne vorstelijke waardigheid op te houden. Niettemin keeren zij allen na vijf jaren met vijf tonnen gouds terug. De kamers der Staten-Generaal laten dit toe, onder voorwaarde dat zij de inboorlingen uitzuigen (in strijd met hunnen eed) en het rijke stiefmoederland bewaren voor bijpassen van geld aan de arme overzeesche bezitting.

Volgens de statistiek is Nederland betrekkelijk dertig malen zoo rijk als Indië. De in- en uitvoer per hoofd, dus het gemiddelde koopvermogen, is dertig malen zoo groot. Maar de toestand in Indië is nog te gunstig voorgesteld. De in- en uitvoer per hoofd is een vrij juiste maatstaf van rijkdom en welvaart als de handel vrij is. Zoo gij een ton boter uitvoert naar Londen, zal de prijs dien gij daarvoor ontvangt niet veel verschillen van de waarde, door de douane opgeteekend in haar boeken. Maar de zaak krijgt een geheel ander aanzien als de regeering zich verrijkt door een monopolie en willekeurig de prijzen vaststelt.

Neem bijv. het zout. Ieder mensch moet daarvan ten minste zeven kilo's 's jaars gebruiken om niet weg te kwijnen en te sterven. De regeering van Nederlandsch Indië, dat overal bespoeld wordt door de zee, verbiedt den inboorling het verdampen van zeewater om zout te winnen en verkoopt hem dit tegen drie honderd percent winst. (E. de Waal, *Aanteekeningen over Koloniale onderwerpen.*) Volgens Blunt (*Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië* 1886) neemt de regeering van Britsch-Indië soms drie duizend percent winst bij haren zouthandel.

Onderstel dat een kilogram tien centenwaard is, zoo moet een Hindoe voor dit onmisbaar voedingsmiddel betalen niet 7 × 10 = 70 centen, maar 7 × 10 × 31 = ƒ 21.70. Die som is dus geen bewijs van zijn welvaart.

Evenzoo is het met den verkoop van koffie door onze regeering. Vóór dertien jaren ontving zij voor een pikol (60 kilo's) gemiddeld tachtig gulden, maar betaalde in geen geval den Javaan meer dan veertig gulden voor eerste soort. Al prijkten toen ook de uitvoerstaten met hooge cijfers, dit bewees nog niets voor de welvaart der inboorlingen. Zij ontvangen van de regeering een loon van drie tot zes centen daags, *sommigen van drie tot zes centen 's jaars*, zooals in het distrikt Adiredjo.

Gij begrijpt, lezer! dat de particulieren het voorbeeld der regeering volgden. Zie Fransen van de Putte. Hij was stuurman, maar wou, gelijk Fritsje in Multatuli's *Specialiteiten,* niet langer op zee zwabberen, en werd toen door kruiwagens en beentjeslichterij geholpen, achtereenvolgens opziener, administrateur en eigenaar van een suikerkontrakt op Java, waar hij rijk werd door de bijzondere vruchtbaarheid van den bodem en den gedwongen arbeid der Javanen, die de regeering te zijner beschikking stelde. Hij toog in 1862 naar Holland om van zijne renten te leven, terwijl zijne werklieden nog steeds zwoegen. Hij gaf niets aan Indië, maar kocht de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* om de openbare meening te bedriegen en het volksgeweten te vervalschen. Hij is een weet-niet, want volgens zijn gewezen vriend Kappeyne kent hij zelfs niet het onderscheid tusschen *triumfeeren* (zegevieren) en *triumviren* (driemannen)".

Door zijn geld en brutaliteit werd hij lid der Saten-Generaal en Minister. Door zijn domheid en eerzucht bracht hij in den Atjeh-oorlog een *volksramp* over ons land. Toch huldigt men hem, omdat hij geld heeft.

In Frankrijk toont het volk meer gevoel. Als daar Emile Ollivier, die de volksramp van den Duitschen oorlog over zijn land gebracht heeft, zijne stem verheft, snoert zelfs zijne eigene partij hem den mond en vergelijkt hem bij een raaf die zich vergast aan een lijk. Maar ten onzent veroorlooft men een Van de Putte zich in het openbaar te vertoonen. Multatuli verwon_

derde zich eens, dat men Duymaar van Twist niet in het aangezicht spuwde wegens zijn schaamteloosheid in de Kamer. Nog meer verwondering moet het wekken, dat men Van de Putte niet in het gezicht spuwt. Hij bewijst de waarheid der opmerking:

Het geld dat krom is,
Maakt recht wat krom is.

Onze jongeling zet zijne waarnemingen voort. Onze Tweede Kamer wordt slechts gekozen door gegoeden. Daar zal men dus kunnen zien wat rijkdom uitwerkt. Welnu, zij is, volgens prof. Opzoomer, „geminacht gelijk geen ander lichaam". Zij is volslagen eerloos. In vijftig jaren ontstal zij aan Indië, door schennis van beloften en valsche boekhouding, ongeveer drie duizend millioen gulden, zonder de millioenen te rekenen, die zij liet wegslepen door partikulieren, gelijk Prins Hendrik, Fransen van de Putte, enz. Zij laat onze volkseer trappen door Bismarck en het Engelsche ministerie. Zij belast de moederlandsche mingegoeden om de gegoeden te sparen. En de Eerste Kamer, die slechts mag bestaan uit rijkaards? Ach! zij is zoo vies, dat het volk haar noemt: „de bestekamer".

Onze jongeling ziet om zich in de maatschappij. Overal hetzelfde verlagende schouwspel. De koningen staan op voor een Rothschild die, volgens Jezus, in de hel komt, omdat hij niet genoeg geluisterd heeft naar Mozes en de profeten.

Mejuffrouw Van Rees schrijft in haren roman *De familie Mixpickle*, dat men door een in Nederland „algemeen geacht man" heeft te verstaan een karakterloozen ellendeling, die moppen heeft.

Onze regeering gaf een leeuwenkruis aan een Amsterdamschen kapitalist, die willens en wetens wormstekige spoorweg-aandeelen aan den man bracht; aan Dorrepaal, die een onthuller van zijn exploitatie-praktijken op Java trachtte te doen doodschieten tegen betaling, en ook aan den daarvoor gehuurden moordenaar.

Op de borst van zulke lieden prijkt de leus: „deugd adelt"!

Deze moordenaar werd door regeering en volk om strijd overladen met onderscheidingen, omdat hij geld bezit en zal vermoedelijk eerlang minister van koloniën worden, want hij heeft altijd den mond vol van arme

Javaantjes, verderfelijk opiumsap, uitzuigende landrente-regeling, zegeningen der vrije drukpers, enz.

Ziedaar de gevolgen der optreding van den rijkworder Van de Putte als minister!

Multatuli beweerde in zijne *Minnebrieven* (1863), dat men even goed een der heeren van de Zandstraat tot opzichter over de zeden had kunnen benoemen. Vergeefs. Hij waarschuwde in 1872 voor den Atjehoorlog. Vergeefs. Hij waarschuwde voor de *jacqueries*, die gepleegd zullen worden onder den kreet: „*Oorlog aan de rijken*"! Zal ook deze waarschuwing vergeefsch zijn?

Onze jongeling begint de beschuldigingen te ontleden, tegen de socialisten ingebracht. „Zij ondermijnen de grondslagen der maatschappij". 't Is wel mooglijk. In de eerste eeuwen van het menschdom leefden onze voorouders als honden en katten. Den eersten nacht (misschien wel over dag) sliep Jan bij zijn zuster, den tweeden nacht bij zijne moeder. Zoo toen iemand den raad had gegeven: „Kies u een lieve vrouw buiten uw stam en bepaal u tot haar alleen", zouden de Trip's en Bassecour's 1) gegild hebben: „Die socialist ondermijnt de grondslagen der maatschappij"! Toen Wilberforce zich aangordde om een eind te maken aan de slavernij, ondermijnde hij de grondslagen der maatschappij in Azië, Afrika en Amerika. Toen Montesquieu aan het menschdom zijn adelbrieven teruggaf, toen Diderot, Voltaire, Rousseau, Turgot hunne pijlen en bliksems richtten tegen de koningen, den adel en de geestelijkheid, ondermijnden zij de grondslagen der maatschappij, maar juist daaraan hebt gij, rijke burgers, uwe maatschappelijke stelling te danken. Zonder die ondermijning zoudt gij, mr. Van der Kemp, nu behooren tot de onderdrukte oppositie en niet het parket. Zonder die ondermijning zouden een Donders, een Hugo de Vries, een Kern nu misschien *domestiques* of huisbedienden zijn bij een baron Van Wassenaer of een grietman Roorda, gelijk La Bruyère bij Condé. Ik dank van harte de omwenteling dat zij mij bewaard heeft voor zulk een schande.

1) Twee onbekende rechtertjes in de rechtbank te 's-Gravenhage, die berucht werden door het proces tegen Domela Nieuwenhuis. Eveneens Van der Kemp, officier van Justitie aldaar.

Onze jongeling ontleedt de betooggronden, aangevoerd voor den tegenwoordigen vorm der maatschappij. »Het kapitaal", zeggen de Bastiat's, »is de vrucht van opgehoopten arbeid". 't Is mooglijk, maar de vraag blijft: »Wordt het rechtvaardig verdeeld onder de ophoopers"?

»De harmonie of eenstemmigheid wordt van zelf geboren uit den strijd," beweren dezelfde doctrinairen. Dat klinkt al zeer zonderling. Het heeft waarachtig tot heden niet aan strijd ontbroken, maar de harmonie is nog ver. Daaglijks wordt de afstand tusschen het inkomen der kapitalisten en dat der proletariërs grooter.

»De strijd om het bestaan," zeggen de napraters van Darwin, »ligt in de natuur. Een sterke tijger kan meer prooi machtig worden dan een zwakke." „De wet der loonen," zeggen de napraters van Pascal, „is een ijzeren wet, door God gewild." Is dit zoo, dan begrijp ik niets van Gods vaderschap. Een vader verdeelt het eten onder zijn kinderen anders. En een mensch is geen tijger. Zelfs de „domme" Natuur is liefderijker. Als zij aan eene nieuwe ontluikende soort van het plantenrijk levensduur wil verzekeren, zondert zij ze af, om haar niet te doen bezwijken in den strijd om het bestaan door te scherpe mededinging van krachtiger soorten.

Onze jongeling gaat de geneesmiddelen na, voorgeslagen door een Malthus, een Quack, enz. „Aan den feestdisch van het leven is niet voor ieder plaats. Verwek dus geen kinderen. Trouw niet. Of zoo gij toch trouwt, neem dan uw toevlucht tot de middeltjes, aanbevolen in *Social Science*, 1) een boek van een dokter die het goed met u meent."

Allerliefst! De door het lot bevoorrechten trouwen een vrouw met geld om in overdaad te leven en een mooie *maîtresse* te onderhouden, bij wie zij hunnen wellust kunnen voldoen. En de armen mogen toezien. De twee machtigste neigingen: honger en geslachtsdrift mogen zij niet bevredigen, opdat de rijken geld genoeg overhouden voor dien handel in vleesch van dertienjarige meisjes, waarvan de *Pall Mall Gazette* onlangs de bijzonderheden openbaarde.

---

1) Elementen der sociale wetenschap.

„Hiernamaals wacht u uw loon," is de troost der Quacks. (Zie *De Gids* van deze maand.) Eet daar eens van! Ik geloof dat de heer Quack zelf ook minder zijn kracht zoekt in Christelijke berusting dan in biefstuk, doperwtjes en ouden bordeaux-wijn.

Onze jongeling neemt waar, dat de achtenswaardste menschen gevonden worden onder hen die zich vergenoegen met matige winst, gelijk de Kwakers, Hij gaat de oorzaken der ontaarding van ons volk na.

De Nederlanders zijn op door •kalvinisme, alkoholisme, onanisme (zelfbevlekking) en parazitisme (woekerwinst en klaplooperij).

Elke dezer oorzaken zou voldoende zijn om een volk te doen achteruitgaan. Maar de vier vereenigd hebben ons gemaakt tot die „uitgedoofde natie", die nu zooveel deernis en kleinachting wekt!

Wat kalvinisme betreft, ook de Engelschen zijn niet afkeerig van theologie. Buckle heeft ons in zijne *Geschiedenis der Beschaving* geschilderd, wat sombere dampkring in de vorige eeuw hing over het rechtzinnige Schotland.

Eveneens zijn de Engelschen stevige drinkebroers. En de Zwitsers! Vroeger zeide men: „hij drinkt als een oude Zwitser." Nu kan men gerust zeggen: „hij drinkt als een Zwitser."

En de Beieren dan? Safir gaf deze bepaling: „De Beier is des morgens een bierton en des avonds een ton bier."

Het onanisme schijnt ten onzent algemeener te zijn dan in Engeland en Frankrijk. De Engelsche jongelingen zoeken een afleiding in lichaamsoefeningen en de Fransche in natuurlijke voldoening hunner geslachtsdrift. Maar de Nederlandsche jongeling zegt, gelijk Jozef: „Zou ik zulk een groot kwaad doen en zondigen tegen God?" Daarna geeft hij zich over aan leelijke onnatuurlijke afzonderingspraktijken. Alsof dit Gode welgevalliger was dan de omhelzing van een frissche deern! Treurige vrucht van een kerkleer, die in de vrouw slechts een voorwerp voor „zonde" ziet!

Blijft over het grootste kwaad: parazitisme. Zoo Multatuli gelijk heeft in zijne bewering, dat arbeid het grootste

blijk van zedelijkheid is, moet het leven ten koste van anderen het sterkste blijk zijn van onzedelijkheid. Wel is waar is dit min of meer eigen aan vele menschen, aan elken stand, aan elk overheerschend volk, maar nergens in die mate als bij ons. Die teugellooze schraapzucht werd wel door onze koloniale staatkunde ontwikkeld, maar niet verwekt. Reeds de Nederlanders, die Karel V naar Spanje volgden, werden veracht wegens hun »onverzadelijke gouddorst." De Engelschen hadden een versje: »Het groote gebrek der Hollanders is te weinig te geven en te veel te vragen." Vóór twintig jaren vulden de Spanjaarden uit de overzeesche bezittingen hun moederlandsch budget aan met een veertiende, wij met een derde. Al de andere volken hadden te veel schaamte voor zulk een staatkunde.

Eveneens hebben wij in het moederland de minstgegoeden het zwaarst belast. Deze schandelijke staatkunde is een groot geldelijk verlies geweest, want zij heeft onzen ondernemenden geest uitgedoofd.

Dus in de eerste plaats moet er een einde komen aan het parazitisme.

Onze jongeling leest, na te hebben nagedacht, de socialistische bladen: *Le Révolté*, *Der Sozial-Demokrat*, *De Toekomst*, *Vooruit*, *Recht voor Allen* en al de werken, door den heer Quack aanbevolen, slechts met dit onderscheid, dat hij zich niet voelt opgewekt tot geloof in God, maar tot handelen, en dus . . . . socialist wordt! O gruwel! Schrik niet, lieve lezer! De meeste socialisten zijn beter dan de meeste kapitalisten. Onbekend maakt onbemind. De rijken miskennen de armen en de armen de rijken. Er zijn weinig slechte rijken en weinig slechte armen. Ieder mensch is een voortbrengsel zijner omgeving. »Zoo men alles begreep, zou men alles vergeven." Ik heb onder de rijken beminnelijke, achtenswaardige vrienden, en door persoonlijken omgang weet ik, dat onder de armen vele voorbeeldige, zeldzame, lieve, kiesche, fiere, fijngevoelige, offervaardige naturen worden gevonden.

De heer Quack beveelt den kapitalisten liefde aan. Het valt moeilijk een ouden ezel te leeren dansen. Wederzijdsche waardeering zal het werk van den tijd zijn.

Men moet terstond handelen. Ik werk dus liever op de rede. Zieners hebben een omwenteling voorspeld, waarbij de gruwelen van 1793 een idylle zijn. Bij een naderenden brand rukt men eenige huizen omver, ten einde de andere te redden. Rijken! zoo gij niet goedschiks nu een klein deel van uw vermogen offert, zult gij spoedig een groot deel verliezen door geweld. Herinnert u de Junidagen, de commune, de mijnwerkers van Luik en Charleroi. Herinnert u het woord van prof. Rossi (N.B. later minister van een paus, dus alles behalve een roode) tot zijne studenten te Parijs: »**Een volk ontvangt de vrijheid niet, het neemt die.**" En gij, Nederlandsche verongelijkten! gij mist het recht tot geweld over te gaan, zoo gij niet *alle* wettelijke middelen hebt uitgeput. Tot heden gedroegt ge u naar: Eendracht maakt macht. Onderteekent allen een protest van dezen inhoud:

Sire!

»Wij naderen eerbiedig Uwe Majesteit met de klacht, »dat wij ten hoogste ontevreden zijn over de Staten-»Generaal, die ons een zuivere vertegenwoordiging van »uw volk blijven onthouden.»

»Hetwelk doende."

Volgen een millioen handteekeningen.

Onze wetgevers zullen zwichten, want zij gelijken in één opzicht op den Sultan van Turkije: zij schamen zich slechts voor den vreemdeling, niet voor hunne landgenooten.

Maar weet gij zulk een eenstemmig manifest niet in het leven te roepen, blijft dan verongelijkt. Ieder volk heeft de regeering, die het verdient.

Nederlandsch Farizeïsme.

Ons volk is verleugend.
MULTATULI.

«Heer! ik dank U dat ik niet ben gelijk deze» — die zelfverheffende kreet van den Farizeër kwam mij in de gedachten bij het lezen van de redevoering, waarin de Minister-President Heemskerk met afschuw sprak van het aan anarchie en despotisme ten prooi gegevene Frankrijk en Noord-Amerika, waar het verderfelijk algemeen stemrecht heerscht, en het paradijsachtig geluk en den roem van het verstandige Nederland daar tegenover stelde, waar slechts de gegoeden over 's lands zaken beslissen. En nauwlijks had hij gesproken of «het koen beleid» van een luitenant op de Lindengracht [1]) en de koene wegvoering eener vrouw van Toekoe Omar uit Rigas hechtten twee nieuwe lauweren aan zijn kroon, even schoon als de oude, b. v. de Nisero-lauwer. Vergelijk met de besluitvaardigheid onzer dapperen op de Lindengracht de zucht tot modderen der Franschen. Drie maanden lang duurde de werkstaking te Decazeville, en niet één der arbeiders werd neergeschoten. Op de Lindengracht daarentegen mochten wij binnen eenige uren reeds wijzen op vijfentwintig lijken. Hang u op, de Freycinet! Maar alvorens u te dooden uit schaamte, kom even naar Nederland om het trotsch en

---

1) Men zende hem en den overste Simon en de andere ongeduldige vechthelden naar Atjeh. Zij zullen er hun ongeduld kunnen voldoen: Het is te hopen dat zij even spoedig de overwinning behalen, op „*maraudeurs*" als op palingtrekkers.

hartverheffend schouwspel te genieten dat een censitaire regeering aanbiedt. Aanschouw haar hoofd, Mr. J. Heemskerk Az., een „wonderkind", een „onmisbaar" bewindsman, „wiens kunde door ieder gewaardeerd wordt", bij wien „de liberale beginselen veilig zijn". Aanschouw vooral zijn kuif, het karakteristiekste zijner kenmerken.

Die kuif zegt:

Wie ook vall',
Ik sta pal.

Grobbee viel, Van Bloemen Waanders viel, Kip viel, maar Heemskerk en zijn kuif bleven staan.

Die kuif is, gelijk de pluim van Hendrik IV op het slagveld, voor de vrienden der orde een vereenigingspunt. Zoolang die kuif aan het ministerie te zien is, kan het vaderland rustig zijn.

Maar laat ons niet schertsen, de tijden zijn te ernstig. Is er ergerlijker schouwspel in de beschaafde wereld dan de ellendige toestand van ons volk in Nederland en Indië?

En gij, Heemskerk, durft ons volk tot voorbeeld stellen aan de Franschen en de Noord-Amerikanen! Weet gij u dan niet meer te verontwaardigen over laagheid? Sinds den aanvang van den oorlog tegen Atjeh zijn wij een voorwerp van spot en schande voor alle andere natiën, en gij schept er behagen in, dien toestand te verheerlijken! Sinds meer dan twintig jaren is er verrotting in den Staat tengevolge der hardvochtige uitzuiging van Insulinde en de moederlandsche mingegoeden door de Droogstoppels, en als de uitgemergelden verzoeken bij te dragen tot genezing van de ziekte, durft gij antwoorden, dat zij daarvoor te veel beslommeringen hebben en die taak moeten overlaten aan de uitmergelaars! Wie u nog niet kende, heeft u nu kunnen doorgronden, ellendeling!

Is het mooglijk slechter te besturen dan onze burgerstand sinds zeven en dertig jaren heeft gedaan? Gij kent toch genoeg den toestand der Vereenigde Staten om te weten dat de demokratische staatsinstellingen daar mannen aan het roer hebben gebracht, wier schoenriem gij niet waard zijt te ontbinden. Washington, Franklin, Jefferson, Madison, Monroe, Clay, Cleveland,

Lincoln, Grant, Sherman, zijn toch heel wat andere kerels dan gij „het wonderkind", Thorbecke „de eminente", Kappeyne „de intellectueele reus", Van Rees, „de gevierde incarnatie van het liberalisme", en al de overige uitverkorenen der census-betalers! Is Zwitserland ten prooi aan anarchie en despotisme?

Is er een tweede voorbeeld van een wetgevende macht gelijk de onze, welker leden elkander en zichzelven verachten en weergaloos veracht zijn?

Aan den boom kent men zijne vruchten. Maar gij weet dat alles even goed als ik. Gij huichelt om de gunst te blijven winnen van de Kopperlith's en dergelijke vuile zielen. Zoo morgen een omwenteling ons het algemeen stemrecht bezorgde, zoudt gij weder even gemakkelijk als vroeger van vlag en leus verwisselen. Gelijk een acteur, speelt gij elke u opgelegde rol, mits . . . . voor geld.

En gij durft preeken over offervaardigheid! Gij hebt nooit iets anders geofferd dan beginselen, omdat zij u niets kostten en het offeren daarvan u voordeel aanbracht.

En al toonden de proletariërs zich even onbekwaam als de „deftige" burgers, zij zullen ten minste wat hart leggen in de wetten. Juist de offervaardigheid, waarvan gij den mond vol hebt, is vooral bij het arme volk te vinden. Een voorbeeld. Zes werklieden arbeidden aan een kalkoven in de Pyreneeën. Een hunner die in den oven was afgedaald om zich rekenschap te geven van ik weet niet welke stoornis, valt door rook gestikt neer; een ander vliegt hem te hulp en valt. Een vrouw, getuige van het ongeluk, roept om bijstand; andere werklieden snellen toe. Voor de derde maal daalt een man in den brandenden oven en bezwijkt terstond. Een vierde, een vijfde springen naar beneden en bezwijken. Er bleef slechts één over; hij treedt vooruit en wil naar beneden springen, toen de vrouw, die daar stond, zich aan zijne kleederen vastklampt, en half waanzinnig van schrik hem op den rand terughoudt. Toen eenigen tijd later het parket op de plaats zelve een onderzoek had ingesteld, ondervroeg men den overlevende naar zijne eenigszins onbedachte menschenliefde, en een rechterlijk ambtenaar trachtte met veel deftigheid hem het irra-

tioneele van zijn gedrag te betoogen. Hij gaf dit bewonderenswaardig antwoord: „Mijn makkers stierven; *ik moest er heen* (*il fallait y aller*) [1]).

Zeg, Mr. Heemskerk, hebt gij ooit van dergelijke offervaardigheid gehoord onder kapitalisten, kamerleden, ministers? Ik spreek niet eens over opoffering van hun leven, maar van hunne stelling of van hunne beurs. Zijt gij ooit Grobbée nagesprongen? Of Van Bloemen Waanders? Of 's Jacob? Of Kip? Hebben Lippmann, Rosenthal, Fransen van de Putte, van Dedem enz. iets gedaan tot redding van hunne vrienden Pincoffs, Kerdijk, Dorrepaal en dergelijke?

Noch door uw hoofd, noch door uw hart hebt gij en uwe voorgangers of ambtgenooten uitgeblonken. Gij en Sprenger van Eyk en Bloem en Thorbecke en Kappeyne en de rest beantwoordt allen aan de teekening van een minister in Multatuli's *Vorstenschool:*

> Hij loopt vrij wel in 't algemeene spoor.
> Hem is de Staat . . . . . zijn zetel, zijn carrière.
> Een kaatsbaan van fortuintjes, een fabriek
> Van Neurenberger eerzucht-duikelaars.
> Hem is het Volk . . . . . 'n kweekkast van lakkeien.
> De welvaart . . . . . . paragraaf in een rapport.
> Een algemeene ramp . . . . de troefkaart op
> Den heer die uitgespeeld was door partij.
> De burger . . . . . een artikel ter belasting.
> . . . . Neem zulk een man
> Eens z'n Commiezen af, en z'n rapporten,
> En zie eens wat hij zelf begrijpt of weet.
> En wacht eens op 'n nieuw idee dat in
> Zijn eigen ziel gegroeid is.

De Nieuwe Rotterdammer praat den minister Heemskerk na. Van de invulling van een stembiljet, zegt zij, hangt „het wel en wee" van het lieve vaderland af. Draag dus zulk een gewichtige taak niet op aan den onwetenden arbeider. Wel neen, draag ze slechter op aan de bukwame Rotterdamsche makelaars en kruideniers. Dan krijgt ge een knappen vent, gelijk Fransen van de Putte, in de Kamer, die ons aan een Atjeh-oorlog helpt, met veel roem en buit. Draag ze slechts op aan de Amsterdamsche kooplui. Dan krijgt ge een Heemskerk aan het bewind, die de algemeene tevredenheid

---

1) Guyau, *Morale sans obligation*, p. 38.

voor Oranje doet toenemen! Werd ooit, sinds de geschiedenis van Henriette d'Oultremont, [1]) met zooveel eerbied over onze koningen geschreven in Nederland en Indië als onder Heemskerk? Hij heeft zijn waardigheid van Minister van Staat dan ook niet gestolen. Men zegge niet langer dat de vorsten ondankbaar zijn. Maar ik begin weder mijn ernst te verliezen.

De heer Heemskerk en de *Nieuwe Rotterdammer* disschen een redeneering op, reeds een eeuw oud en reeds sinds een eeuw door de feiten weerlegd. Vóór honderd jaren spraken de adel, de geestelijkheid en het Hof over de mannen van den derden stand en het volk *in bijna gelijke bewoordingen* als de heer Heemskerk het deed in de Tweede Kamer: „Die lui zwoegden, leden, betaalden, *maar zij dachten niet*" (*Ces hommes-là peinaient, souffraient, payaient, mais ils ne pensaient pas.* DEBIDOUR, *Etudes critiques sur la Révolution* p. 83). Men beweerde, dat de begrippen: Volkssouvereiniteit, verdeeling der Staatsmachten, ministerieele verantwoordelijkheid, verkiezing van de ambtenaren, gelijkheid der burgers voor de wet, individueele vrijheid, vrijheid van eeredienst, van drukpers, van vereeniging en vergadering, eenheid van wetgeving, enz., die dikke hersenpannen nimmer zou doordringen. Dat was voor de niet bevoorrechte standen even onbegrijpelijk als bovennatuurkunde. (DEBIDOUR, bl. 38.)

Men versta mij niet verkeerd. Ik wil niemand vleien, allerminst hen die onwetender zijn dan anderen. Ik kniel niet voor de volksstem, de volkswijsheid, enz. Het volk zal even groote flaters begaan als de burgerstand, maar het zal, door schade en schande wijs geworden, zelf zijn misslagen boetende, ze spoediger herstellen. Zoo is het Fransche volk tusschenbeide getreden, toen Ferry in Tonkin wilde blijven handelen, gelijk Fransen van de Putte in Atjeh. Van de Putte heeft ons driehonderd millioen gulden gekost, zonder te spreken van het verlies van honderdduizenden menschen. Hij slaapt er geen oogenblik minder om, hij drinkt er geen enkele flesch wijn minder om, hij debiteert er geen enkele brutaliteit

---

1) Een der minnaressen van koning Willem I.

minder om in de Eerste Kamer, hij trekt er geen enkel onbeschaamd gezicht minder om. Als morgen Sprenger van Eyk zijn voorbeeld wil volgen in Borneo, de honderdduizend moederlandsche kiezers zullen hem laten begaan, want zij betalen er geen enkele cent belasting meer om. Daarom pleit ik voor Algemeen Stemrecht *met referendum* gelijk in Zwitserland.

Even trouweloos zijn de groote bladen als zij de schraapzucht van den burgerstand loochenen. Het *Dagblad* beweert dat geen „hebzucht" bij onze wetgevers voorzit. De *Nieuwe Rotterdammer* verklaart dat ten onzent de minst door het lot bedeelde evenmin reden tot ontevredenheid heeft als de rijkst begiftigde. Het *Utrechtsche Dagblad* geeft hoog op van de weldadigheid der gegoeden.

Zoo die kranten de waarheid zeiden, zouden zij het verwijt verdienen zeer onvaderlandslievend te zijn geweest door te zwijgen toen ik in Littré's tijdschrift *La Philosophie positive*, Sept. en Nov. 1882. in het opstel *Un misérable système d'exploitation ou ce qu'on voit et ce qu'on ne voit pas*, (een ellendig stelsel van exploitatie of wat men ziet en wat men niet ziet) mijne rijke landgenooten gewaarschuwd had voor de gevolgen hunner klaplooperij. Op blz. 372 schreef ik:

„Het belastingstelsel is verfoeilijk. De wetgever is voorkomend jegens de rijken en zuigt de armen uit tot op het gebeente, gelijk op Java. De schaal is niet opklimmend, maar afdalend.

„De heer J. A. van den Broek, tegenwoordig lector aan de gemeentelijke Oostersche school te Delft, vroeger controleur bij het binnenlandsch bestuur op Java, heeft den zedelijken moed gehad in *De Economist* van Februari 1878 een becijfering openbaar te maken, waaruit bleek dat de Javaansche koffieplanter op een jaarlijksch inkomen van honderd tachtig gulden niet minder dan zeven en veertig gulden (de waarde zijner heerendiensten er onder begrepen) aan de schatkist betaalde, dus 26 pCt.

Volgens den heer Van Tienhoven, burgemeester van Amsterdam, lid der Staten-Generaal, betaalt een burgerlijk huisgezin in ons land op

een jaarlijksch inkomen van f 1000 à f 1200
aan de schatkist f 100 tot f 120, dus . . . . . . 10 pCt.

De heer Mr. des Amorie van der Hoeven, advokaat in Den Haag en afgevaardigde, heeft in het volle parlement verklaard, dat hij op een jaarlijksch inkomen van f 7500 aan belasting betaalt f 600, dus . . . . 8 pCt.

Wijlen Prins Frederik bezat, volgens den een f 80.000.000, volgens den ander f 100.000.000. Laat ons niet haarkloven. Inkomen: ten minste vier millioen. [1]) Volgens den staat der hoogst aangeslagenen verkiesbare leden der Eerste Kamer, betaalde hij f 20.000, dus . . . . 1/2 pCt.

In dezen oogenblik gaan al die f 80.000.000 het land uit naar Neuwied, Kopenhagen en Stockholm, en het Ministerie gaat de werklieden, de boeren, de Hollandsche kleine burgers en de Javanen verpletteren door een nieuwe leening van meer dan honderd vijftig millioen gulden.

De Tweede Kamer zelve en de burgerlijke pers geven toe, dat het belastingstelsel onrechtvaardig is. De Kamer verklaart, dat de grondeigenaars niet genoeg bijdragen tot de gemeente-belastingen, maar zij wacht zich wel hen zwaarder te belasten, zij is bang zich politiek van kant te maken.

Het *Handelsblad*, het meest verspreide blad, schreef 22 Oct. 1881): „De schatkist eischt te minder naar mate het kapitaal meer verborgen is. Iemand besture een landbouw-onderneming, de Staat vordert van zijn
inkomen . . . . 5 pCt.
hij beginne eene nijverheid . . . . 1 pCt.
hij doe handel . . . . nog minder.
hij hebbe rente . . . . niets!

Mr. N. G. Pierson drukt zich op gelijke wijze in *De Gids* uit: „Wat is de schatkist voorkomend jegens den rijke!"

De heeren Schepel en Bruinsma spraken en schreven

---

1) Volgens een zeer betrouwbaar Haagsch vriend is de erfenis van Frederik tegengevallen. Maar volgens een ander even gemoedelijk Haagsch vriend heeft prins Hendrik tientallen van millioenen nagelaten. Wat heeft de schatkist daarvan genoten?

sedert in gelijken geest. Dus *Nieuwe Rotterdammer, Haagsch Dagblad* en *Utrechtsch Dagblad*, nu de betooging van de Lindengracht U de oogen opent, gaat gij niet over tot verbeteren, maar tot liegen. Eveneens blijft gij het zwijgen bewaren op de berekeningen, waaruit blijkt dat de vergelding der werklieden te zamen slechts 37 tot 51 pCt. bedragen, terwijl de fabriekant alleen 63 tot 49 pCt. opstrijkt. (Rienzi, in *De Toekomst*, 30 Mei 1886.)

„Evolutie, geen revolutie," zeggen de positivisten. Ook Mr. Cosman herhaalt de leus in *De Dageraad*. Zeer juist! Maar mijn waarde heer Cosman, die wijsbegeerte onderstelt toch stilzwijgend dat zij, die de revolutie vreezen, de evolutie niet tegen zullen houden door struistaktiek, doodzwijgen en hardhoorigheid. De armen kunnen toch niet blijven hongeren totdat de rijken genezen zijn van hunne blindheid of hardhoorigheid of huichelarij.

Wat heeft men gedaan om een inkomstenbelasting in te voeren? Veel gepraat, maar niets beslist. *Burgerplicht* te Amsterdam schreef ze in haar program. Mr. Godefroi, haar candidaat, beloofde er voor te stemmen, maar stemde er tegen en werd herkozen. Twee joden weten wat een bril kost.

Wat heeft men gedaan om een goede wet op de erfenissen te verkrijgen? Niets. Elders evenmin als bij ons. De vredelievende Stuart Mill behandelde reeds het vraagstuk. Godin, de stichter van het *Familistère* te Guise, heeft in de Fransche *Assemblée Nationale* met zeer degelijke statistieke opgaven aangetoond, dat men door een zwaardere belasting te heffen van de erfenissen, vooral van de boven zeker cijfer gaande, allergemakkelijkst de grondbelasting, de accijnzen en het grootste gedeelte der gerechtskosten zou kunnen afschaffen, de budgetten der voortbrengende ministeriën (landbouw, nijverheid, openbare werken) prachtig bedeelen, de verzekering en de pensioneering van de werklieden tot stand brengen, zonder den tegenwoordigen toestand (in zake erfrecht) van de meeste werklieden en boeren te deren. Men dronk een glas. Alleen blindheid of hebzucht der gegoeden is schuld aan den dood der vijf en

twintig palingtrekkers. Het verbod van palingtrekken was slechts een aanleiding, niet de oorzaak. Het was de laatste droppel die den bitteren beker deed overvloeien. Geen man van het volk is krankzinnig genoeg zijn leven te wagen voor de liefhebberij van het palingtrekken. De slachtoffers van de Lindengracht hebben hunn offervaardigheid getoond voor hunne innige overtuiging, dat zij mishandeld worden door de kiezers. Hun dood is in de eerste plaats te wijten aan onze vuile grondwet. De hoofdmoordenaar is . . . **Thorbecke!**

Ook onze gezaghebbende letterkundigen zijn onoprecht. Zij trekken den neus op voor de ruw- en platheden van de naturalisten Zola, Huysmans, enz. maar zwijgen voorzichtig over de noodelooze uitstalling van geilheid door een Bossuet, een Bilderdijk, een Feith, een Helmers!

Zola moge walglijke tooneelen hebben geschetst, hij deed het ten minste met het goede doel, de walglijkheden van den burgerstand te doen kennen. Ik heb slechts weinig van hem gelezen. Onder de leemten in mijne ontwikkeling behoort, dat ik in een en zestig jaren geen twintig romans onder de knie heb gekregen. Sinds elf jaren ben ik bezig aan Thackeray's *Henri Esmond en Jacques Duval*, maar nog niet aan het einde. Ik kocht ze om wat meer te leeren omtrent Marlborough en de Fransche Omwenteling, maar het overige trekt mij niet genoeg aan om anderen arbeid er aan op te offeren. Een der meest bevoegde rechters echter schrijft mij: »Zola? Hoe daarover in weinig woorden mijn opinie te zeggen? *Hij staat zeer hoog*. Zijn werken krioelen van fouten tegen taal, rhetorische logiek, tegen »manier," tegen kunstwetten (zegge: tegen de natuur, want wetten bestaan er niet) tegen bijna alles wat ge wilt. Meer nog: hij is zeer dikwijls onverdraaglijk langdradig en *vervelend*. Hm! En hoog staan, zéér hoog.

»Met eenige verandering (versterking) heb ik over zijn *Oeuvre* 't zelfde oordeel, dat hij in dat werk door een oud artist laat uitspreken over een *impossible* schilderij:

Tout cela (zegge: al dat verkeerde) *m'empêche pas que parmi nous autres* (hij sprak in een kring van

artisten) *il n'y en a quatre* (ik zeg: *pas un!) qui soit en état* de *faire un Oeuvre comme cela!"* [1])

Dit zeg ik van Zola.... Ik vind hem een *groot man!"*

Laat onze critici dus even streng zijn, ja nog strenger tegen »gevierde" schrijvers, die plat waren maar een minder edel doel najaagden. Bijvoorbeeld Salomo was in het *Hooglied* nogal Zolaïstisch. Bisschop Bossuet beschrijft de »vervoeringen der menschelijke liefde aldus: »men eet elkander op, men verslindt elkander, men zou wel op allerlei wijze één lijf willen worden en zelfs met de tanden nemen wat men bemint om het te bezitten, er zich mede te voeden, er zich mede te vereenigen, er mede te leven." Nogal naturalistisch geschilderd, vindt ge niet? Hoe wist de bisschop dat alles zoo precies? En waartoe die rauwheid? Zij, die door zijn preek genezen moesten worden van hunne onmatige geslachtsdrift, wisten dat alles even goed als hij, ja nog beter, zoo hij niet gesnoept heeft.

Bilderdijk beschrijft, zoo mijn geheugen mij niet bedriegt, de omhelzing van Eva door Adam aldus:

Hij drilt zijn speer in 't woud.

Paul de Kock zou het zeker niet onkiescher hebben uitgedrukt, maar zeker niet zoo dom. Dominé Beets zal wel vinden dat ik ongevoelig ben voor dichterlijk schoon, maar met mijn ruwe bewerktuiging vind ik die beeldspraak leelijk. Bilderdijk echter geloofde in den God van Nederland, het alle zonden afwasschende bloed van Christus en de reddende kracht van Oranje mag dus een potje breken.

Helmers schildert de zedigheid onzer voorouders aldus (ik bezit hem niet meer):

Gelijk de jonge vrouw ter slaapzaal ingetreden,
Met maagdelijke schaamte en wankelende schreden
Met half geloken oog den aangebeden man
't Verborgen schoon bedekt, maar niet verbergen kan,
Die aangebeden man haar in zijn armen drukt,

---

1) Dit alles (zegge: al dat verkeerde) belet niet dat er onder ons geen vier zijn (ik zeg: niet een!) die in staat zijn zulk een werk te schrijven.

De zwakke windsels aan haar borst en hoop ontrukt,
En in haar liefde zwelgt met onverzaadbre teugen,
Zoo mogen we in den roem der vaad'ren ons verheugen,
Zoo ook onttrok aan ons het voorgeslacht zijn daden,
enz.

Helmers verdient overigens hoogen lof voor zijn moed.

Ik doe niet in letterkunderij en laat dus in 't midden of dit beeld mooi is, maar ik weet dat het liegt. Onze voorvaderen hebben waarachtig genoeg gebluft, zelfs te veel, op Willem den Zwijger, Maurits, Willem III (ik bedoel natuurlijk den stadhouder, niet onzen koning, die zeer weinig karaktertrekken met hem gemeen heeft)!

Zij hebben zelfs te veel gezwegen over leelijke daden, later bekend geworden door Nuyens, *De Tijd*, de Palatijnsche schoonzuster van Lodewijk XIV, Lefèvre, Portalis, enz. En zoo het voorgeslacht eenige daden aan onze kennis trachtte te onttrekken, was het omdat die daden het licht niet mochten zien (zooals ons schandelijk gedrag in Indië, ons bondgenootschap met barbaarsche zeeroovers van Mindanao tegen de Spanjaarden enz.) of omdat wij onze woekerwinsten (bijv. drie duizend acht honderd percent op de peper) geheim wilden houden voor »kapers op de kust."

Dus Nederlandsche kritikasters, meet Zola en Bilderdijk niet meer met twee maten.

Ook onze sociaal-demokraten mogen Paulus' voorschrift behartigen: »Vermijd den schijn des kwaads!" Zij zeggen dikwijls: »wij zijn geen anarchisten". Wat beduidt dit? Voornaamheid? Afkeer? Het is wel mogelijk, dat enkele leerstellingen der anarchisten vrij algemeen afkeuring wekken, dit is niet minder het geval met enkele leerstellingen der sociaal-demokraten. Maar men moet de menschen vooral beoordeelen naar hun *daden*. De leiders der anarchisten, gelijk Elisée Reclus en Krapotkin, bezitten *offervaardigheid*, de deugd die nooit beoefend werd door mr. Heemskerk, maar slechts prijkt n zijn program.

Niet alleen Heemskerk, maar al onze »liberalen", clericalen, enz. en ook de »groote" Bismarck leeren ons het nietige van mooie theorieën schatten. Die Bismarck, die uit dom, kortzichtig, kwaadaardig, soortelijk vader-

landisme al de volken van Europa tegen elkander opstookt, zeide eens:

»Alles op de aarde is slechts goochelarij en huichelarij en als dat masker van vleesch eens gevallen is, moeten de verstandige man en de gek elkander veel gelijken en het moet moeielijk zijn de zindelijk bereide geraamten van een Oostenrijker en een Pruis te onderscheiden. Dat moet ons van alle soortelijke vaderlandsliefde genezen."

Men moge niet alle stellingen der anarchisten en sociaal-demokraten omhelzen, het is dom met afkeer te spreken van groote bewegingen. Vooral op haar is het woord van de Bonald toepasselijk: »Wat is, moet zijn; wat zijn moet, zal er zijn!"

Het nihilisme ontstond uit het ergerlijk gedrag der tzaren, het socialisme uit het ergerlijk gedrag der kapitalisten, het anarchisme of juister het akratisme (vele onkundigen immers zien ten onrechte in anarchie *ordeloosheid* in plaats van *regeeringloosheid)* uit het ergerlijk gedrag der regeeringen. Het anarchisme is even oud als het despotisme. Reeds in *De Nederlandsche Spectator* heb ik den tekst uit *Richteren* IX aangehaald. De vijgeboom, de olijfboom, de wijnstok waren te edel om heerschappij uit te oefenen over de andere planten, maar de distel aanvaardde ze om te kunnen tuchtigen. Alle macht bedwelmt, bederft. Gen enkel machtige weet zich te matigen. Hooren wij weder Bossuet: Evenzeer als een man, die een vrouw van verschrikkelijke schoonheid getrouwd heeft en verplicht zou zijn met haar te leven als een zuster, in gevaar verkeert, even moeielijk is het de bezadigdheïd te bewaren in de waardigheden." En: »de macht is gelijk aan een koppigen wijn, die zelfs zijn kracht doet gevoelen aan de matigsten."

Wij behoeven niet buiten ons land te gaan. Toen Van de Putte het beentje gelicht had aan Thorbecke, gaf de *Spectator* eene plaat:

»De opgaande zon wordt aangebeden, de ondergaande wordt gevloekt." Nogal duidelijke verklaring, dat alle macht het volk demoraliseert. En de ordelievende, rechtschapene, schrandere Stieltjes was meer dan iemand ingenomen met de anarchistische uitspraak

van Courrier: »Alles wat de staat ondersteunt kwijnt, behalve speel- en hoerehuizen". De Giers [1]) afschuwelijk gedrag te Sofia en de laffe houding der Europeesche diplomaten (Bismarck ging naar Franzensbad gelijk naar Canossa) zijn koorn op den molen der anarchisten.

Dus, sociaal-demokraten en anarchisten, vermijdt den schijn van farizeïsme. Let slechts op wat u vereenigt, niet op wat u verdeelt. Doordringt u van Volney's waarheid: Als men veel menschen gezien, evenveel meeningen gehoord heeft, bemerkt men dat ieder mensch zijne waarde en elke meening hare reden heeft."

Vóór honderd jaren waren het koningschap en de adel onderling verdeeld. Ieder hunner wilde de macht voor zich alleen bezitten. Ieder hunner vleide dus het volk om het als bondgenoot te winnen, in de hoop het weder in slaap te zullen wiegen, na het te hebben gewekt. Daarom stemden beiden toe in de bijeenkomst der Algemeene Staten. Maar:

Twee honden vochten om een been,
De derde liep er ras meê heen.

Toen zagen beiden hunne fout in en vereenigden zich weder. Maar het was te laat. (*Debidour, Etudes critiques sur la Révolution*, pag. 8 en volg.)

Door de ondervinding echter wijs geworden, zijn thans in Europa al de vorsten, ministers, parlementen, adel, geestelijkheid, rijken en gegoeden aaneengesloten in hun verzet tegen de armen.

De derde stand heeft vóór een eeuw schandelijk misbruik gemaakt van zijne overwinning, gelijk blijkt uit de belastingstelsels, uit de vrachten op de spoortreinen, enz. enz.

Allen zullen met hand en tand vechten om het verworvene te behouden. Dus, anarchisten en sociaal-demokraten, bedenkt: »Eendracht maakt macht!"

Het is heden twee-en-twintig jaren geleden, dat ik niet-eervol uit 's lands dienst ontslagen en uit Indië weggejaagd werd, omdat ik de domme en laaghartige uitzuiging van de Javanen in de *Vorstenlanden* door den schurk Dorrepaal (alias Droogstoppel II) in de *Java-Bode*

---

1) Een bekend Russisch diplomaat, beroemd in het liegen als de meeste diplomaten.

openbaar had gemaakt en van onze wetgevers had durven zeggen: »'s lands vaderen verwaarloozen 's lands kinderen." Dorrepaal stierf vóór een paar jaren en liet dertien millioen gulden na, verkregen door geld te leenen aan onkundige Europeesche landverhuurders tegen negentien procent 's jaars en hunne ondernemingen te naasten, wanneer de grens zijner edelmoedigheid bereikt was. De wetgevende en uitvoerende macht wedijverden met elkander om zich op mij te wreken over de ontmaskeriug van haren bondgenoot. Zij kunnen mij niet meer kwaad doen dan zij reeds deden. Mijne onafhankelijke stelling maakt het mij dus in dubbele mate tot plicht, haar op de kaak te stellen wegens hare schandelijke bejegening van den Javaan.

De erfgenamen van Droogstoppel namen de dertien millioen gulden uit de zaak, want zij kenden de niet zeer soliede manier, waarop de som verkregen was geworden en dachten: »De kruik gaat zoolang te water, totdat zij breekt. Er werd toen, om de zaak voort te zetten, een leening gesloten voor een Dorrepaalsche Bank, en zie! mijne waarschuwing van 1864 blijkt nu gegrond te zijn geweest. De aandeelen van die bank zijn gedaald van omstreeks honderd tot zeven! Zoo men de bewerking van den bodem en de bereiding in de fabrieken had toevertrouwd aan bekwame personen, in plaats van onbekwame [1]), zoo men den inlander meer aandeel in de winst had toegekend, zoude de toestand nu even opwekkend zijn als hij treurig is.

Mijne geschiedenis bewijst, dat bijna alle Nederlanders, oneanks hunne mooie woorden over de goede, arme Javaantjes, slechts één doel hebben: hen uit te zuigen. Den 14en Dec. 1863 waarschuwde ik, aan een bruiloftsdisch, in een toast, den bruidegom Perié voor de aanslagen van Dorrepaal, die den broeder der bruid steeds geld leende, in de hoop zijn land te kapen. Dorrepaal werd rood als een kalkoen.

Een jong advokaat, mr. W. K. baron Van Dedem, naar Indië gekomen om zoo spoedig mogelijk met een

1) Er waren fabrikanten, die slechts een-dertigste tot een-twintigste van de suiker uit het riet trokken, die er in zit.

vollen geldbuidel naar Holland terug te keeren en hopende mr. Mirandolle's voetspoor te drukken, die, als advokaat van Dorrepaal, in weinige jaren drie tonnen gouds verdiend had, zag de gelegenheid schoon om zich aan dezen rijken schelm te verkoopen. Hij daagde mij uit tot een tweegevecht. Toen mijn getuige Penning Nieuwland daarvoor geen termen vond, noemde de baron mij »laf." Daarop werd ik uitdager. Het tweegevecht had nu plaats op de pistool. Hij mikte op mijn hoofd, maar miste. Om al het ongelijk aan zijne zijde te laten, schoot ik daarna in de lucht. Hij stelde mij nu *rechtstreeks* voor, met voorbijgang van de getuigen, in strijd met alle regelen, nog eens een schot te wisselen. Ik antwoordde: »Er valt tusschen ons niets meer te spreken."

Ik zoude niet meer in het openbaar over dit tweegevecht hebben gesproken, zoo de zaak daarbij was gebleven.

Maar zes maanden later waarschuwde ik in den *Java-Bode* het publiek en de regeering voor de verarming van de Javanen in de *Vorstenlanden* door de domheid van Dorrepaal. (Zie het opstel *Solo en de resident Nieuwenhuyzen*, in 1865 herdrukt in mijn vlugschrift: *Mijne verbanning*. (*De officieele waarheid.*)

Baron Van Dedem, reeds beloond voor zijne eerste voorkomendheid, verhuurde zich opnieuw aan den schurk Dorrepaal, en hij, die op het terrein een voldoening met de wapenen had ontvangen, die hij niet had verdiend, stelde nu een verzoek op aan den landvoogd baron Sloet, zijn oom, om mij broodeloos te maken en te verbannen!! De huurling noemde daarin mijn belangeloos schrijven »*vuigen* laster." Hebt gij, lezer, ooit in roman of geschiedenis de wederga gevonden van zulk een walglijke, gewetenlooze geldzucht?

De landvoogd, »door het Nederlandsche volk aangesteld tot dievenbaas over Nederlandsch-Indië" (gelijk Multatuli het uitdrukt) en reeds bekend wegens zijn hofmakerij aan Droogstoppel II en diens *clique*, was terstond bereid aan het verzoek te voldoen.

Zoo hij mij zonder vorm van proces had weggejaagd, zou hij zeker een ergerlijke brutaliteit hebben gepleegd, maar ten minste oprecht zijn geweest. Hij wilde echter

zijn gedrag bedekken met een vernis van recht en schaamde zch niet de justitie te bezoedelen. Hij raadpleegde den procureu-generaal bij het hooggerechtshof, mr. W. Van Rappard. Deze, die gezworen had de wet te zullen handhaven, stelde voor, daar ik na een opspraakwekkend pleidooi door den rechter zou worden vrijgesproken, de wet ter zijde te stellen en dus doodeenvoudig mij, bij administratieven maatregel, te verbannen als »*gevaarlijk voor de rust en orde*"*!!* Om haar beslag te krijgen, moest de zaak nog onderworpen worden aan het oordeel van den raad van Indië. Slechts één mensch, mr. Keuchenius, toen nog niet besmet door den verpesten dampkring van het Binnenhof, [1]) volgde de stem van zijn geweten en stemde tegen den schandelijken toeleg. Maar de »liberaal" O. Van Rees, die veel invloed had op den *nonsense*-achtigen landvoogd, verkocht zijn geweten. De andere leden, zooals Van der Wijck, Alex. Loudon en Prins, deden slechts mee voor spek en boonen. Van Rees doet meer of min denken aan Talleyrand, van wien Mirabeau getuigde: »Zoo hij kon, zou hij zelfs zijn ziel verkoopen, en hij zou er bij winnen, want hij zoude een mesthoop verruilen tegen goud."

Later verkocht Van Rees zich weder aan Heemskerk en ontving als loon zijner eerloosheid de Indische landvoogdij. Zijn partijgenoot Van Gennep noemde hem terecht »de gevierde incarnatie van het Nederlandsch liberalisme." Van Rees zuigt nu de Javanen uit tot op het gebeente en perst hen tot opstand. Elke beleediging slikt hij als een kompliment. Hij is het ideaal van een dievenbaas.

Ik werd dus niet-eervol ontslagen en verbannen. Na negentien jaren verblijf onder een ontzenuwend luchtgestel verloor ik een pensioen, waartoe ik zelf had bijgedragen met duizenden guldens. Mijn bediende zeide weenende: »Mijnheer wordt uitgeworpen, omdat hij te goed is voor den kleinen man." De minister Van de Putte riep bij de kennismaking van het banvonnis uit:

---

1) Het vergiftigde van dien dampkring bleek o. a. onlangs uit de goedkeurende stem, door Heldt gegeven aan de Indische begrooting!

»Dat is een domme en gemeene streek van Sloet!" Maar hij was te bang voor de makelaars in koloniale waren en andere kiezers om het te vernietigen. Hij deed mij dus door den heer Nieuwenhuyzen raden, bij hem op audiëntie te gaan om de zaak onder vier oogen te bekonkelen. Natuurlijk weigerde ik. De heer Nieuwenhuyzen, voor wien ik mij opgeofferd had door, op verzoek zijner vrouw, het artikel in den *Java-Bode* te schrijven, ziende dat de zaak een andere richting nam dan de door hem verwachte, ging de hielen likken van den minister v. d. Putte, werd bevorderd tot lid van den raad van Indië en ging te Batavia zitting nemen onder en naast mijne vervolgers, zijne vijanden, tegen wie ik hem had verdedigd. (Zie *De Tijdspiegel*, Mei 1865.)

Slechts weinige Nederlanders durfden openlijk partij voor mij trekken. Multatuli, Feringa, Stieltjes, Van Gendt, De Keyser waren op mijn hand. Van Vloten schreef in de *Arnhemsche Courant* van Sept. 1864: »Het ware te wenschen dat Indië veel ambtenaren en schrijvers telde gelijk Roorda." Ik zwijg over hen, die warmte en koude uit één mond bliezen. Maar regeering en kiezersvolk wedijverden met elkander om de uitzuigers van den Javaan te beloonen.

Negen maal wendde ik mij tot de Tweede Kamer met den eisch om recht, maar onder allerlei voorwendsels legde zij mijne adressen ter zijde. Zij ontving, in strijd met de wet, slechts een verminkt besluit mijner verbanning van den minister Van de Putte, maar zij was te laf om eerbied voor de wet te eischen.

Over het algemeen was de belooning geëvenredigd aan de plichtsbetrachting (wel te verstaan: *Nederlandschen* plicht, dat wil zeggen: plicht van Javanen-uitzuigers.

De schurk Dorrepaal werd door den minister Van Bosse wegens zijn »zielenadel" benoemd tot ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw.

Baron Van Dedem, de huurling van den schurk, keerde spoedig rijk naar Holland terug, en werd wegens zijn »zielenadel" door den minister Van den Bergh benoemd tot ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw, door den minister Heemskerk tot burgervader van Hoorn,

door den minister Van Lijnden tot plaatsvervangend rechter, door de rijke kaaskoopers van Hoorn gekozen tot lid van den gemeenteraad, van de provinciale staten en van de Tweede Kamer, door het *Indisch* genootschap tot voorzitter. Mr. Van Gennep noemt hem zijn „vriend." *De Gids* en *De Indische Gids*, die hem kent, huldigen hem als een »*sieraad*" der volksvertegenwoordiging, omdat de huichelaar altijd den mond vol heeft van de arme Javaantjes, de lichaam- en zielbedervende opiumpacht, de drukkende landrente en . . . . *de zegeningen der vrije pers!* Niemand, die eerlijk of moedig genoeg is om dien afschuwelijken Tartuffe den mond te snoeren.

Mr. W. Van Rappard werd, tot belooning van zijn buigzaamheid, door den minister Van de Putte bevorderd tot voorzitter van het Hoog Gerechtshof van Ned.-Indië, door den minister Van Bosse tot lid der »Hooge" Regeering van Ned.-Indië, door den minister Van Lijnden »verheven" tot den adelstand en door het »Koninklijk" Genootschap voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde gekozen tot voorzitter. Krachtige aanmoediging voor de rechterlijke ambtenaren tot trouw aan hunnen eed!

De onbeduidende Alex. Loudon werd bevorderd tot onder-voorzitter der »Hooge" Regeering van Nederl.-Indië.

Jonkheer Van der Wijck kreeg niets, omdat hij voor gek doorging, maar hij kan met eenige verandering zeggen, gelijk koning Lodewijk II van Beieren op den dag vóór zijn dood: »Ik ben niet gekker dan andere koningen."

Van Rees werd door de stad van Pincoffs afgevaardigd naar het Binnenhof en door Heemskerk benoemd tot gouverneur-generaal van de Oost, om de gedwongen teelt van koffie uit te breiden en de belastingschroef aan te klemmen.

Baron Sloet werd door de «liberalen» te Arnhem gekozen tot lid der Tweede Kamer. Toen mijn eisch om recht aan de orde kwam, nam hij lafhartig de vlucht. Wel lachten al zijne medeleden hem uit, maar zij weigerden mij recht te doen wedervaren, uit vrees te worden weggejaagd door hunne lastgevers.

Mijn advocaat, Mr. H. A. des Amorie van der Hoeven, verried spoedig de goede zaak en werd dan ook door de Langstraat naar Den Haag afgevaardigd om namens hen die Indië bestelen, de Europeesche planters in Indië, die voor het moederland voortbrengen, uit te schelden. Ter vergelding van dit edel gedrag werd hij benoemd tot Lid van den Staatsraad door Heemskerk, die iederen overlooper een goede ontvangst bereidt om de bende te versterken, waarvan hij het hoofd is.

Herbert Spencer zegt, dat een enkel feit dikwijls gelijkt op het gaatje in het luik van een kerker, waardoor de gevangene een geheelen gezichteinder omvat. Mijne verbanning, lezer, doet u eveneens al het vuile van onze koloniale staatkunde overzien.

Op mijne zeven brochures durfde niemand antwoorden. Door mijn artikel: »*Was ik zoo vaag?*" (*Deventer Weekblad*) tegen den muur geplakt, verklaarde de baron Van Dedem, zijn slechte daad te hebben geleerd uit Fransche romans. Ik antwoordde, dat zij mij wel leeren iemand dood te schieten om een vrouw, maar niet om geld te verdienen.

Reeds in onze binnenlandsche staatkunde vertoont zich de schraapzucht onzer gegoeden in hare afzichtelijkheid (kieswet, bloedbelasting, successie-rechten, gemis van rijks-inkomstenbelasting, spoorwegtarieven, accijnsen, enz.), maar nog meer in onze koloniale staatkunde. Want de binnenlandsche staatkunde kent nog eenigszins maat. Zij is benauwd voor tooneelen als die van de Jordaan. Maar de krissen en kogels der Javanen kunnen onze wetgevers niet bereiken. Deze behoeven niets anders te offeren dan het leven van hun blanke »overzeesche broeders." Daarin bestaat hunne »offervaardigheid".

Het is waar, alvorens te worden gekozen tot lid der Wetgevende Macht, moeten zij in het openbaar onderzocht worden door de kiesvereenigingen.

De Voorzitter van Burgerplicht. — »Hoe denkt u over de koloniale quaestie?

Van de Putte. — Ik was altijd liberaal en dus voor vrijen arbeid. (*Toejuiching.*)

De Voorzitter. — Ik geloof, mijne heeren, dat *Burgerplicht* geen waardiger kandidaat voor de Kamer kan

stellen dan den heer Fransen van de Putte. Bij hem zijn de liberale beginselen veilig. Hij zal ijverig waken voor de belangen van Rotterdam, ook voor die van Insulinde, de kurk waarop Nederland drijft, het palladium van onzen handel, den schoonsten parel aan Nederlands kroon. Nederland en Indië zijn één." (*Donderende toejuichingen.*)

Dit herinnert mij een examen, vóór ongeveer vijf-en-twintig jaren afgenomen te Wirosarie, op Java:

Dominee Lammers van Toorenburgh. — »Is God een mannetje of een wijfje?"

John. — »Een mannetje, dominee."

De dominee. — Heel goed, John; jij kunt best lidmaat van onze Hervormde Kerk worden en aan het Nachtmaal gaan zitten."

Maar de kandidaten voor het Binnenhof leggen ook nog een geheim examen af bij het huisbezoek aan de kiezers. Nergens vertoont zich de Nederlandsche hebzucht verachtelijker dan daar. Daar wordt alle recht, alle geweten, alle eer, alle schaamte met voeten getreden. Daar wordt, in strijd met den eed, beloofd, den kleinen man in Nederland en Indië zooveel mooglijk uit te persen en de gegoeden te vrijwaren voor zwaarder belasting. Daar wordt dezen alles toegezegd wat zij verlangen: staatsspoorwegen, kanalen, schoolgebouwen, te betalen uit den jeneveraccijns en den gedwongen arbeid van den Javaan.

Behalve de domme lieden, noodig om in de Kamer te preeken over de »ordonnantiën Gods" worden daar de schelmen gewogen die de boeren moeten bedriegen met fraaie woorden. Vooral zij, die op schandelijke wijze rijk zijn geworden, (men lette eens op den oorsprong van het geldelijk vermogen van de leden der Staten-Generaal) genieten daar de voorkeur, want zij zijn nog meer gehecht aan schatten dan andere rijken. Onze koloniale staatkunde heeft ons tot het eerlooste volk der beschaafde wereld gemaakt. Uitzuigen wordt bij ons zelfs beloond met het doctoraat (eershalve!) in de rechtswetenschap. Schande over u, Utrechtsche Senaat!

Lezer, als gij den 20en Sept., na het uitspreken der Troonrede, de leden der Wetgevende Macht uit het

Binnenhof ziet gaan, kunt gij zeggen: onder die gegalonneerden loopen de doortrapste schurken van Nederland, gehuurde moordenaars, bestelers van den Javaan en van het arme volk in het moederland, lieden even misdadig als de zwaarst gestrafte boeven in de gevangenissen. En die lieden roepen den zegen van den Allerhoogste in op hun meineedig werk. De huichelarij onzer kiezers, kranten en wetgevers openbaart zich vooral, nu er een handelscrisis woedt, die meer of min gelijke oorzaken heeft als de suikerkrisis in de Vorstenlanden en Gouvernementslanden op Java.

Wat zijn de twee hoofdoorzaken der handelskrisis?

I. Men heeft te weinig graan en vee voortgebracht.

II. Men heeft te veel fabrieksartikelen voortgebracht.

Niet dat er te weinig voedingsmiddelen zijn voor de bevolking van onzen aardbol. Integendeel. Volgens een nauwkeurige, matige berekening in *Le Révolté* kan wat de goede Moeder Aarde nu reeds schenkt, twee honderd millioen menschen meer voeden dan er op onze planeet wonen. Maar millioenen lijden honger doordien duizenden zwelgen en brassen. De weelde der doorbrengers is een bittere bespotting van de ellende der voortbrengers. Menige rijkaard geeft daaglijks aan honderd honden vleesch, terwijl honderden zijner stadgenooten zich moeten vergenoegen met aardappelen. Toch zoude er driemaal zooveel graan aan de markt kunnen worden gebracht als er nu voorhanden is. Déhérain heeft proefondervindelijk aangetoond, dat men door oordeelkundige bemesting van een bunder grond van gemiddelde hoedanigheid zestig mudden of hektoliters koorn kan oogsten. Thans oogst men gemiddeld slechts:

in	Frankrijk	15
»	Nederland	25
»	Engeland	28

Zoo men het drievoud had voortgebracht, zou men per hektoliter veel minder algemeene kosten hebben te betalen gehad en dus gemakkelijk het hoofd hebben kunnen bieden aan de »overstrooming" met graan uit Noord-Amerika en Britsch-Indië. De armen zouden nu minder wrokken. Maar in plaats van de boerenzoons te

leeren zestig hektoliters graan uit een bunder te trekken, heeft men hen onderwezen in spraakkunstige ontledingen.

Als nu de boerin klaagt: »wij hebben sinds drie maanden geen vleesch gegeten," weet de boer te zeggen:

wij . . . . Onderwerp,
eten . . . . Werkwoord.
vleesch . . . Voorwerp!

De boerin voelt daarna geen honger meer, maar betoont zich dankbaar voor zulk vruchtbaar uitgebreid lager onderwijs.

II. Men heeft te veel suiker. ijzer, steenkolen enz. voortgebracht. De prijzen daalden, ook door verbetering van werktuigen, doorgraving van landengte, uitbreiding der stoomvaart, vermindering der vrachten enz. In de vette jaren, zooals 1873, toen b. v. de normale winst der aandeelhouders in Belgische kolenmijnen achthonderd vijftig percent steeg, (van 4 tot 38 pCt.) lees: van 4 tot 38 pCt. heeft men geen reservefonds voor de magere jaren gesticht. Nu men bezuinigen moet, offert men zeer vaardig de arme werklieden op aan de gegoede en rijke fabriekanten. Men brengt steeds meer artikelen der nijverheid voort. De krisis wordt dus steeds pijnlijker. De kloof tusschen werknemers en werkgevers wordt steeds wijder. »Dat moet eindigen met een uitbarsting," gelijk de schoolmeester van Percival Keene zeide.

Welke zijn de geneesmiddelen? Vooreerst betere wetten, betere bebouwing van den grond en betere successieregeling. *Le Cri du Peuple* stelt voor eenige duizenden rijken te onthoofden. Ik ben tegen zulk een geneeswijze. Vooreerst ben ik tegen alle doodstraf, want ik zie in iederen misdadiger meer of min een krankzinnige. Ten anderen zijn de meeste rijken niet doortrapt, maar verstompt. Zoo de redakteur van *Le Cri du Peuple* geboren was in een bankiershuis, zou hij vermoedelijk denken gelijk een bankier. Ten derde: al die bloedige oplossingen leiden slechts tot tegenwerking en weerwraak. Zoo komt er aan de omwentelingen geen einde. *Le Cri du Peuple* bedenke: gisteren hij, heden gij, morgen ik.

Toch begrijp ik zijn standpunt. Ik veroordeel hem niet. Ik begroet in hem een broeder in oprechtheid, vrij wat achtenswaardiger dan onze Farizeeën. Johan Huss, ofschoon reeds door de vlammen gelekt, glimlachte tegen een dweepzuchtigen Roomschen boer, die stroo van het dak zijner hut rukte om den brandstapel te voeden.

Le Révolté stelt den werklieden voor de winkels te plunderen en zelven de fabrieken te beheeren voor eigen rekening. De Minister Heemskerk zal natuurlijk weder antwoorden, dat de werklieden te dom zijn om den kundigen fabrikant te vervangen. Maar in 1848 zetten de werklieden van den heer Gourin te Parijs hem eenvoudig buiten de werkplaats, zonder door de Regeering te worden verhinderd, namen zijne taak over, keerden hem maandelijks een »fatsoenlijk" inkomen uit, en ontvingen ieder gemiddeld honderdtwintig franken 's maands meer dan vroeger.

Men is te zeer geneigd uit de hoogte neer te zien op de bekwaamheid der werklieden. Zoo beweerde de Molinari vóór eenige jaren in het *Journal des Débats*, dat de coöperatieve genootschappen »te fijn bewerktuigd" waren om te worden bestuurd door die ruwe handwerkslieden, en dat dezen zich moesten bepalen tot arbeiden en sparen. Maar de ondervinding leert, dat die menschen zeer schrander coöperatieve genootschappen in bloei weten te doen toenemen. Zoo is er een te Hartlepool tot onderlinge verzekering van geneeskundige hulp bij ziekte.

Het telt slechts zevenduizend leden.

Ieder	man boven de achttien jaren betaalt	f 2.—
Iedere	vrouw » » » » »	- 2.40
Ieder	kind » » » » »	- 0.60

Het genootschap heeft drie geneesheeren, twee getrouwden ad f 3600 's jaars, en een ongetrouwde ad f 2100, een bezoldigd apotheker enz. Het laat zelfs de zieke kinderen van lucht veranderen of zeebaden gebruiken, ja zeereisjes doen. Een bevalling kost zes gulden. De jaarlijksche besparing is zeventigduizend gulden.

Maar hoe het ook zij in Europa, in Indië zou het

middel van *Le Révolté* niet baten. Geen suikerfabriek, door Javanen beheerd, zou in de verte voortbrengen wat zij nu afwerpt. Toch hebben ook daar de Europeesche fabrikanten door onkunde bijgedragen tot de krisis.

Tegenwoordig wordt in de Staten-Generaal en de pers de vraag behandeld of de Regeering hen te hulp moet komen. De hartelooze minister van Eyk antwoordt: dat ligt niet op den weg van den Staat."

Onze koloniale staatkunde heeft twee verschillende theorieën. Als het er op aankomt van Indië geld te *nemen*, beveelt zij den Staat aan koffie en suiker te planten, zout, opium, tin en kruidenierswaren te verkoopen, spoorwegen aan te leggen, hooge spoorwegtarieven in te voeren enz. Maar als zij geld aan Indië moet *geven*, beroept zij zich op staatkhuishoudkundige boeken van Adam Smith, Say en Bastiat en zegt met een leuk gezicht: »Dat ligt niet op den weg van den Staat."

Als de Regeering u het recht toekent, een tabakswinkel op te zetten, ligt het niet op haren weg zich met uwe zaken te bemoeien, want morgen kent zij gelijke rechten toe aan ieder ander. Maar het vraagstuk verandert van aanzien bij het toekennen van gunsten en monopoliën, zooals een suikerkontrakt.

De regeering stelt dan honderden bunders en honderden gedwongene arbeiders ter uitsluitende beschikking van één lieveling. Zij heeft dan het recht, eischen te stellen in het belang van den Javaan en van de schatkist. Zij behoort een minimum van opbrengst te bepalen, boeten op te leggen bij wanlevering, te waken voor de schepping van een reservefonds enz. Maar in Indië moedigde zij de Europeesche fabrikanten aan tot onkunde, zorgeloosheid, brooddronkenheid, verkwisting.

De heer P. N Muller beweert in *De Gids* van Aug. jl., dat deze heeren daaraan onschuldig zijn gebleven. Dit is onwaar. Ik heb een kontraktant gekend die naar Europa ging om te trouwen en daar in anderhalf jaar vijf en zeventig duizend gulden verteerde, terwijl zijne achthonderd planters op Java, gedeeltelijk door zijne

schuld, gedeeltelijk door die der regeering, gedurende elf maanden van het jaar, slechts drie en een derde cent daags aan plantloon ontvingen, en velen daarvan drie uren van de velden woonden. En zulke fabrikanten waren er altijd en overal.

Het voegt echter niet hun verkwisting te verwijten in den mond van wetgevers, die hun het voorbeeld gaven door van driehonderd millioen gulden, aan de Javanen ontstolen, een moederlandsch spoorwegnet aan te bouwen, dat geen enkelen stuiver rente afwerpt! (Van der Goes in *de Economist!*)

De Regeering offerde op Java steeds de belangen van den Javaan op aan die van den Europeaan. Waar zij slechts moest toezien, bemoeide zij zich met de ondernemingen; waar zij zich met de ondernemingen moest bemoeien, zag zij slechts toe. Zij duldde dat men 17, 19 en 20 pikols (1 pikol = ruim 60 kilo's) suiker maakte per *bahoe* (1 bahoe = 0.71 hektare) in plaats van 150 à 200. Er waren p. m. 100 fabrieken, gemiddeld elk 400 bahoe's groot en een pikol was waard f 15. Dus verlies: gemiddeld vijf en zeventig millioen gulden 's jaars.

De Regeering wilde, dat de fabrikanten zonder vergoeding het onmisbare water der rijstvelden van de Javanen namen om hun molenrad te drijven, in plaats van stoomkracht te bezigen. Zij gedoogde dat deze heeren suikerriet verstookten om suiker te bereiden en de suikerstroop met stroomen lieten wegvloeien in de goten.

Aanvankelijk had zij den billijken eisch gesteld, dat de Javaansche planter betaald zou worden naar de waarde van zijn riet en dus niet afhangen van onbekwame bereiding tot suiker. Maar dit kwam niet te pas in den kraam der stoethaspelige fabrikanten. Wederom werd de bruine broeder opgeofferd aan den blanken en voortaan betaald naar de opbrengst der gekristalliseerde suiker. Menig fabrikant bedroog hem nu, zoodat alleen in de residentie of provincie Pesoeroean van 91000 pikols niet minder dan 29000 door de Javanen om niet werden geleverd. (Zie van Soest, *Geschiedenis van het Kultuurstelsel* en P. H. Van der Kemps proeve in de jongste Augustus-aflevering van *De Indische Gids.*) De

Regeering, die de nalatenschap harer domme of misdadige voorgangers overnam met al de baten en lasten, is dus niet alleen aan de Javanen maar ook aan de Europeesche fabrikanten hulp schuldig, maar behoort hun tevens strengere eischen te stellen. Ik zwijg over de onredelijke uitvoerrechten, den cijns en de buitensporige tarieven voor het vervoer van goederen over ijzeren banen, want onze Minister van Koloniën staat met den hoed in de hand voor de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij, die op de medewerking van veile Kamerleden kan rekenen. Lees slechts hunne idiotische redevoeringen, waarin zij verraden dat zij te koop zijn. Een suikerfabrikant te Jogjokarta bespaart jaarlijks f 38000 door de voorkeur te geven aan de aartsvaderlijke kar boven den spoortrein!!

Ik zal een laatste artikel wijden aan het farizeesch geroep om een onderzoek naar den toestand van Atjeh en Indië.

Elisée Reclus toonde aan in een voordracht in April van het vorige jaar te Algiers gehouden (zie een Uittreksel in het *Bataviaasch Handelsblad* van 7 Dec. jl.), dat de koloniale staatkunde der Engelschen de huichelarij tot een hunner »*maatschappelijke instellingen*" heeft gemaakt. Dit is ook toepasselijk op de Nederlanders. En zoo onze koloniale staatkunde niet alle Nederlanders tot huichelaars heeft gemaakt, heeft zij toch in bijna allen het rechtsbesef verstompt. Bijna niemand in Nederland verontwaardigt zich over de laagheden die wij sinds drie eeuwen in Indië plegen en steeds blijven plegen.

Le Revolté zeide eens zeer juist dat de koloniale staatkunde niets anders is dan »*plundering en moord van gewapende benden.*" Vooral van *onze* koloniale staatkunde geldt dat, want geen volk heeft zijne overheerschte bruine broeders zoo schandelijk uitgezogen als wij de Insulinders.

Als verschooning voert men aan, dat wij niet weten hoe de vork aan den steel zit. Wij hebben »onwetend" sinds drie eeuwen aan Indië ten minste *dertig duizend millioen gulden ontstolen* of onthouden. Zoo wij in dien tijd dertigduizend millioen gulden aan Indië hadden moeten geven, zouden wij zeker minder onwetend zijn

in koloniale aangelegenheden. Reeds voor een en twintig jaren beweerde ik in mijn vlugschrift *Mijne verbanning-De officieele waarheid,* dat die onkunde »*misdadig*" was. Het *Dagblad van 's-Gravenhage*, de krant van Heemskerk, stemde met mij in. En nu het volk verlangt zelf eene beslissing te nemen in koloniale vraagstukken en aan de eerloosheid zooveel mooglijk een einde te maken, antwoordt Heemskerk: »Neen, goede menschen, gij hebt te veel aardsche zorgen; laat die taak over aan de eerloozen, de misdadigers die ons tot den diepsten afgrond van eerloosheid hebben gebracht."

Men heeft allerlei voorwendsels bedacht om de voortzetting van het vuile werk te verdedigen. Vroeger had een minister de lafheid te schrijven (Zie van Deventer, *Bijdragen tot de kennis van het landelijk stelsel)*: »Indië is de kurk waarop Nederland drijft". Bijna ieder beweerde: »Wij kunnen het Indisch batig slot niet missen".

Kan men zich ergerlijker gemis van zelfgevoel denken?

Welnu die karakterlooze fraze werd door bijna ieder herhaald tot 1873. Toen trapte de Atjehnees onze schatkist ineen. Toch bleven wij drijven zonder de Indische kurk.

Nu heeft men andere leugens bedacht, b.v.: »Nederland zoude zonder Indië niet kunnen bestaan." En België dan? En Zwitserland? En Noorwegen?

Zekere heer W. J. C. S. durft in de jongste Sept.-aflevering van *De Indische Gids* verklaren: »De koloniën hebben ons groot gemaakt". Zonderlinge leer! Drie eeuwen van leugen, valschheid in den handel, valschheid in geschrifte, woordbreuk, afzetterij, uitzuiging, diefstal, brandstichting, plundering, moord, in één woord drie eeuwen van misdaad, van schurkerij zouden ons groot hebben gemaakt! Zend dan uw kinderen voor hun opvoeding naar een boevengesticht! Een groote »roofstaat". Ja! Jonkheer van der Heim zeide reeds voor tweeëntwintig jaren naar waarheid: »De batige sloten hebben ons gedemoraliseerd naar hart en verstand beide."

Een andere huichelarij luidt: »Wij beschaven de onmondige inboorlingen, die ons, voogden, door de Voorzienigheid werden toevertrouwd". Tot beschaving zal wel in de eerste plaats behooren: ontwikkeling van het

gevoel der verantwoordelijkheid. Gelooft gij dat dit ontwikkeld wordt door driehonderd jaren vreemde overheersching, lijfeigenschap, heerediensten, gedwongen arbeid, dom houden en rottingslagen?

De Javaan is minder beschaafd dan bij onze komst. Hij heeft verloren in karakter, maar het voorbeeld zijner overheerschers volgende, vorderingen gemaakt in kruipen, veinzen, liegen en oplichten. Dat is de zedelijke balans van ons beschavingswerk. En voor zulk eene gemoedelijke voogdij deden wij ons (naar een matige berekening) dertig duizend millioen gulden betalen.

Laat ons nu eens de geldelijke balans opmaken. Zien wij nu eerst wat *gestolen* werd. Gedurende de twee eerste eeuwen voerde de Oost-Indische Compagnie het bewind. De landvoogden gaven het voorbeeld van diefstal. Eén hunner, Van der Lijn, stal in vijf jaren honderd millioen gulden. Ik heb de stukken zijner erfenis in handen gehad. Zijn achterkleinzoon stierf behoeftig in een ziekengesticht te Straatsburg.

Zooals de ouden zongen
Piepten de jongen.

Bijna al de ambtenaren der Compagnie werden slecht bezoldigd, daar zij geacht werden zich schadeloos te stellen door »*stlle winsten*". Men kan het gestolene in tweehonderd jaren dus veilig schatten op f 100.000.000 's jaars of f 20.000.000.000, (zegge twintigduizend millioen gulden).

Sinds ongeveer een eeuw voert de »Hooge Regeering" van Nederland het bewind.

Hare landvoogden en dienaren stelen veel minder. Vooral sinds de laatste zes en veertig jaren zond zij meer en meer behoorlijk opgevoede ambtenaren en officieren naar Indië.

Maar zij zelve stal sinds 1833 voor de moederlandsche schatkist (de Waal, *Aanteekeningen over Koloniale Onderwerpen* en *Onze Indische Finantien*) . . . . . f 844.000.000 (zegge acht honderd vier en veertig millioen gulden.) Deze som werd verkregen door woordbreuk en valschheid in geschrift.

In 1833 voerde Van den Bosch het kultuurstelsel op

Java in, eigenlijk om Willem I te helpen in zijn poging tot herwinning van België, maar, gelijk het heette, om den Javaan te »*leeren werken*". Dit denkbeeld was goed; mits eerlijk uitgevoerd. Hij beloofde den inlandschen planter den vollen marktprijs der koffie na aftrek van grondbelasting (landrente) en kosten van vervoer naar de pakhuizen. De koffie kostte toen ongeveer 18 gulden de pikol en bracht dus aan de Javanen op 8 gulden. Maar de marktprijs steeg tot 30, 40, ja 80 gulden.

De »hooge" regeering echter begreep, dat de Javaan geen marktberichten las en bedroog hem dus, gelijk een valsche speler. Zij betaalde hem steeds 8 gulden. De wetgevers keurden dit goed, de landvoogden verzetten zich niet. Ieder schond zijn eed. Toen dit eerloos gedrag te sterk werd veroordeeld door de openbare meening, besliste de Wetgevende Macht, zeer wederrechtelijk en oneerlijk, dat de inlander in geen geval meer dan f 40 per pikol zou mogen ontvangen.

Op die wijze stal de Staat f 644.000.000. De overige twee honderd millioen werden verkregen door schrijven met dubbel krijt. De staat had die som geleend aan Indië en behoorlijk teruggekregen, maar deed ze een tweede maal betalen. De »hooge" regeering deed het voorkomen alsof de kwitantie voor dat peulschilletje haar uit het geheugen gegaan was en in het ongereede geraakt.

Het is opmerkelijk, dat het Openbaar Ministerie den heer De Waal, onthuller van die misdaden, niet vervolgd heeft, gelijk den socialist, die de leden van onzen Senaat dieven eerste klas noemde.

Behalve het gestolene werd nog veel *genaast*.

Vooreerst door te lage inkoopprijzen. Men begrijpt dat de Compagnie, die soms drie duizend acht honderd percent op haar peper won (Heath, *The rise and fall of Amsterdam* in de *Contemporary Review*, Oct. 1882 of 1883,) niet veel betaalde om het voortbrengsel machtig te worden. En wat zij nog betaalde, kwam voor een groot deel terecht bij de inlandsche vorsten en hoofden. Ieder kan nagaan dat er veel aan den strijkstok bleef hangen. En nog afschuwelijker benadeeling van den

inboorling was het omkappen van de notemuskaat-, kruidnagel- en koffieboomen, om de prijzen hoog te houden.

Een groot verlies voor de Overzeesche Bezittingen is ook het wegvloeien naar het moederland van de pensioenen der teruggekeerde ambtenaren en officieren, de winsten van aandeelhouders, de verteringen van verlofgangers en absentëistische landheeren enz. door het *Dagblad* geschat op twaalf millioen gulden 's jaars.

Voeg hierbij de schriele, oneerlijke leefwijze der landvoogden, die anderhalve ton 's jaars ontvangen om hunne vorstelijke waardigheden op te houden, maar daarvan ten minste een ton 's jaars op zijde leggen voor een Hollandsche buitenplaats.

Vergeet ook niet de lage onrechtvaardigheid, de inboorlingen te belasten met de kosten onzer veroveringslusten, onze pogingen tot »beschaving." De Franschen zijn zoo onedel niet. In Britsch-Indië wordt soms een fatsoenlijk, rechtschapen landvoogd gevonden, gelijk bijvoorbeeld Lord Ripon, die het moederland beweegt, ten minste een enkele maal een gedeelte dezer som voor zijne rekening te nemen. Maar in Nederlandsch-Indië trof men altijd slechts kruipende »dievenbazen" aan, benauwd voor de moederlandsche kiezers.

Er zijn nog andere posten, zooals »fooien" of »smeer" tot omkooping van de Europeesche ambtenaren; heffing van grondlast of landrente voor rijst op suikerrietvelden, waar geen rijst groeide en de landrente reeds betaald was geworden door korting op het plantloon voor het riet; het afleiden van water der rijstvelden ten behoeve van fabrikanten; het heffen sinds 1815 van havengelden, kwanswijs voor havenwerken die niet werden aangelegd; in- en uitvoerrechten, differentieele rechten; drie honderd percent winst op den alleenhandel in opium en zout (N. B. In een eilandgroep waar de natuur het zout om niet gaf); het tijdverlies door onoordeelkundige regeling van de gedwongen diensten, enz. enz. Indië werd armer en Nederland verloor zijn ondernemingsgeest.

Maar bijna niemand verontwaardigt zich. Het rechtsbesef is zoo stomp, dat Mr. P. Brooshooft. in den »liberalen" *Nederlandschen Spectator* als den Neder-

landschen Decius bezong.... wien.... lezer? gij raadt het niet in honderd jaren!: Mr. W. K. Baron van Dedem, huurling van Droogstoppel II! Vroeger huldigde dat weekblad Max Havelaar als onzen Decius en nu den walgelijksten der Nederlanders. Vroeger noemde het, met de pen van den heer Gorter, de wetgevers van Indië »*jakhalzen*" en nu is de hardvochtigste, de zelfzuchtigste, de huichelachtigste aller jakhalzen onze Decius! En toen ik mij verontwaardigde over zulk een een ergerlijke hulde, antwoordde de redaktie *eenstemmig* dat mijn verontwaardiging een storm in een glas water was!!

Zoo edel gevoelt de *Spectator*. Ga nu na, hoe de nog laffere »liberalen" (bijv. het *Handelsblad*) gevoelen! En Mr. Brooshooft schaamde zich niet, te gelijk behoudslieden uit te jouwen, o. a. Mr. Wintgens, die in zedelijkheid tot Baron Decius van Dedem staat als de dag tot den nacht.

En waarin bestond de offervaardigheid van baron Decius van Dedem? [1]) Hij stelde als lid der kamer voor, jaarlijks door het arme Indië vier millioen gulden te doen betalen aan het rijke moederland, onder het lieve voorwendsel „de goede Javaantjes" te behoeden voor onmatiger grijpzucht. Laat mij den huichelaar nog eens ontmaskeren.

Ieder die, gelijk baron Decius van Dedem, den toestand van Indië kent, weet dat dit uitgemergelde land die vier millioen niet kan missen. Ieder begrijpt dat de wet, al ware zij aangenomen geworden, later, in geval van (onwaarschijnlijken) voorspoed, plaats zou hebben gemaakt voor een nieuwe wet, nog minder gunstig voor Indië. Ieder weet dat onze kamer zich door geen enkele belofte, hoe plechtig ook, gebonden acht. Twee voorbeelden. Toen de heer De Waal, onthuller der staatsdieverijen, minister werd, bedacht hij een echt oorspronkelijk middel om onze schuld aan Indië af te lossen. *Onze*

1) Decius, een Romein, wierp zich (340 j. v. C.) met zijn strijdros te midden der vijanden (de Latijnen), om door vrijwilligen offerdood zijn vaderland te redden. Hij sneuvelde, maar zijn landgenooten behaalden de zege.

schuldeischer zou ons jaarlijks ten minste tien millioen gulden betalen als **sluitpost**!! Bleef er nog meer over, dan zou dit overschot *billijkerwijs* verdeeld worden tusschen Nederland en de koloniën. Werkelijk had men kort daarna, door hooge koffieprijzen, een aanzienlijk batig saldo. De minister van koloniën verzocht daarvan dertien millioen voor Indië en betoogde, dat de uitgaaf *dringend noodzakelijk* was. De kamer gaf hem slechts twee millioen en nam nog elf millioen om haren kiezers te behagen. (De Waal, *Onze Indische Finantiën.*)

Een tweede voorbeeld. In Mei 1843 had de tweede kamer sinds tien jaren meer dan honderd tien millioen op Indië *buit* gemaakt. (Het woord *buit* is van haar, niet van mij). Zij schaamde zich en beloofde uitdrukkelijk niet meer op die arme bezitting te zullen steunen. Niettemin nam zij:

1831—40 . . .	93	millioen.	
1841—50 . . .	141	»	
1851—60 . . .	267	»	
1861—70 . . .	224	»	
1871—77 . . .	119	» . .	1872. Atjeh-oorlog.
	844	»	

Het wetsontwerp van baron Decius van Dedem bedoelde dus niets anders dan volksgunst te winnen onder de boeren van Hoorn, die niets van Indische aangelegenheden weten. De „liberale" bladen en tijdschriften juichten hem natuurlijk toe, zelfs de aan de belangen van Indië gewijde.

Ik verzette mij van den eersten oogenblik tegen den gewetenloozen toeleg en word thans door den toestand van het bijna te gronde gerichte Indië in het gelijk gesteld.

De lezer heeft nu een kijkje gehad in onze koloniale staatkunde en begrijpt dus hoe huichelachtig het geroep der dagbladen is naar een onderzoek omtrent den toestand van Indië en Atjeh. Ik rangschik natuurlijk b.v. den rechtschapen Buys Ballot niet onder de farizeën, maar ik maak het hem tot een verwijt, dat hij zich de moeite niet gegund heeft door te dringen tot den toestand van Indië, ten minste even belangwekkend voor

ons als de Transvaal, waarvoor hij zoo ijverde. Wanneer een opstand op Java of een „omwenteling der verachting" ons land het onderste boven zal hebben gekeerd, zal hij niet tot verontschuldiging kunnen aanvoeren: „ik hield mij bezig met weerkunde en de Boeren van Zuid-Afrika."

Het onderzoek is onnoodig. Ieder begrijpt dat het uitgezogene, bestolene Indië slechts gered kan worden door *geld, veel geld* en de kiezers zijn te schraapziek om dat te geven. Al was het onderzoek noodig, zou het niet geduld worden door onze „hooge" regeering, want hare laagheden zouden dan nog meer aan het licht komen. Eén voorbeeld. De resident van X., de heer Y., riep eens, bij ontvangst van een officieelen brief, woedend uit: „Wel, dat is vervloekt gemeen van dien Van Rees; ik heb hem verleden week geschreven, dat mijn arme bevolking geen cent meer kan betalen en nu krijg ik last toch de belasting nog hooger op te voeren." Wanneer het onderzoek zal plaats hebben zal ik man en paard noemen.

Het onderzoek omtrent Atjeh is ook onnoodig. Wij hebben slechts onze valsche schaamte op zijde te zetten en een volk vrij te laten dat evenmin ingelijfd wil worden door ons als wij door de Duitschers.

Wanneer het onderzoek zal plaats hebben zal ik mededeelen dat zeker gouverneur een onschuldig hoofd voor het kanon wilde doen binden, omdat deze drie dagen uitstel verzocht voor de betaling eener aan zijne onderhoorigen *onrechtvaardig* opgelegde boete. De moed van een controleur, die dreigde den gouverneur met zijn revolver te dooden, redde den inlander het leven. De Atjihnees schreef, ofschoon zijn volk volgens den heer Laging Tobias *geen enkele deugd* bezit, een brief van dankbaarheid aan zijn redder, maar verklaarde tevens dat hij en al zijn familieleden en nakomelingen verbitterde vijanden der Nederlanders zouden zijn.

En nu tracht men door de burgemeesters soldaten te doen werven tot voortzetting van onze gruwelen in Indië.

Ieder weldenkende zal met de levendigste voldoening hebben gelezen, dat Engelsche soldaten geweigerd heb-

ben, arme Iersche boeren met geweld uit hun huis te jagen. En die soldaten waren liederlijke sujetten geweest, listig aangeworven door gewetenlooze ronselaars, mannen wien met de bullepees krijgsmansgevoel werd ingeranseld. En die lieden hebben nog eergevoel genoeg behouden om zich niet te leenen tot werktuigen eener schraapzieke staatkunde. En gij, zoons van eerlijke Nederlandsche boeren en werklieden, zoudt u door hen laten overtreffen? Antwoordt: Burgemeester! ga zelf. Ga met de ministers, de leden der Staten-Generaal, de Burgerplichters en andere kiesvereenigingen, met de vechthelden van den Jordaan, met de krantenschrijvers, die altijd den mond vol hebben van het palladium onzer welvaart, van den schoonsten parel aan onze kroon, enz. Laat hen zelven de kastanjes uit het vuur halen. Wij willen onze huid niet wagen voor Droogstoppel, Kopperlith, Wawelaar, van de Putte, Baron Decius van Dedem en anderen, die hun huid sparen en slechts denken aan een lekker leventje. Eerst wanneer de wetgevers zich bij grondwettelijke bepaling zullen hebben verbonden, binnen vijfentwintig jaren Indië, het tooneel hunner schandelijke werkzaamheid, te verlaten, zullen wij, als jongens van Jan de Witt, ons bereid toonen voor dat eerlijke overgangswerk onze gezondheid en ons leven te offeren.

De geest van onzen burgerstand blijkt o. a. uit de oude *Rotterdamsche Courant*, de krant van Heemskerk, die het dezer dagen „*nationaal*" noemde, het palladium onzer welvaart, den schoonsten parel aan Nederland's kroon te doen verdedigen, niet door Neêrlands zonen, maar door buitenlandsche huurlingen, deserteurs, ontslagen dieven, falsarissen en moordenaars.

Het is niet te verwachten, dat wij na drie eeuwen uitzuiging van onze chronische kwaal te genezen zijn. Eens hebben wij een eerlijk minister van kolonien gehad: Uhlenbeck: Hij hield zijn ambtgenoot Thorbecke ook voor eerlijk. Maar Thor was

Liberaal
Als een aal.

Thorbecke dacht als Frederik II. Frits bekende in zijn brieven aan Voltaire dat de wereld zich bedriegt

omtrent de groote gebeurtenissen der geschiedenis, dat zij die er aan arbeiden er het geheim en het ellendige van kennen, dat eigenlijk alles bewogen wordt door de *gemeenste* drijfveren, dat men een dwaas moet zijn om zich een bijgeloovig denkbeeld van de staatkunde te maken. „Ik herinner mij in dit opzicht", schreef hij, „het verhaal van een pastoor, wien een boer met onnoozelen eerbied over God sprak. „Kom, kom", zeide de priester: gij stelt u daarvan veel meer voor dan er van aan is. Ik, die God maak en met dozijnen verkoop, ken zijn innerlijke waarde." (Valbert, *Le Scepticisme politique*, in de *Rev. d. d. mondes*, 1 Sept. jl.)

Thorbecke offerde Uhlenbeck op en nam den rijkworder van de Putte in dienst. Chamfort verdeelde het menschdom in hen die meer eetlust dan eten hebben en hen die meer eten hebben dan eetlust. Uhlenbeck was op de hand der laatsten. Sedert 1863 wordt door v. d. Putte, Baron Decius van Dedem, van Gennep en de andere rijkworders hard in de kamers geklaagd over verarming van Indië, maar niemand durft voorstellen, de Indische begrooting te verhoogen met moederlandsch geld. De Minister van Koloniën antwoordt dan ook steeds met bijtende verachting. De „Javanenvriend" Mr. van Dedem herinnert mij den „slavenvriend" Mr. de Markas. Het is nu ruim dertig jaren geleden. Nederland had toen ook reeds een „kwestie": geen sociale kwestie, geen koloniale kwestie maar de slavenkwestie. De pols van Amsterdam sloeg toen — ja, hoe sloeg hij? — *enfin!* hij sloeg. Er werd veel geredevoerd. Men zoude een bijeenkomst over den slavenhandel houden in *Felix* of elders. De zaal was „eivol". Mr. de Markas, een „gevierd" redenaar zou het onderwerp behandelen. Hij sprak „wegsleepend" en „bezielend" over menschenadel, broedermin, kinderen van één Vader, handel in menschenvleesch, *De hut van oom Tom*, enz. enz. De andere helft was net hetzelfde. Prachtig. Daverende toejuichingen. De zaal schudde op haar grondvesten. Ieder was verontwaardigd, ontroerd als anderzins.

De Voorzitter: Verlangt ook iemand het woord?

Stilte des grafs. Het innig gevoel is stom.

Eindelijk stond iemand op, toen nog weinig bekend, maar later des te meer: Eduard Douwes Dekker. Hij sprak nagenoeg aldus:

„Mijnheer de Voorzitter, ik ben nog te zeer onder den indruk der welsprekende rede om mijn gevoel uit te drukken door woorden. Ik wil daarom van mijn instemming blijk geven door daden. Tot afschaffing van den slavenhandel is geld noodig. Ieder onzer moet dus geld geven".

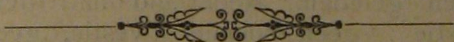
Mr. de Markas en honderd andere „slavenvrienden" grepen naar hun hoeden en verlieten de zaal.

Douwes Dekker: Ieder onzer moet zelfs veel geven.

Tweehonderd Deciussen verlieten de zaal.

Douwes Dekker: Daarom, Mijnheer de Voorzitter, leg ik, ondanks de beperktheid mijner geldmiddelen, hier honderd gulden neer.

De zaal was leeg.

ERRATUM:

Bladz. **13**, regel 8 van boven staat: Geld dat *krom* is, lees: Geld dat *stom* is.

COUPON

VOOR HET

PORTRET VAN DEN SCHRIJVER

Derde Aflevering.

DRUKKERIJ EXCELSIOR, DEN HAAG.